

P. 11.222

CERNĂUȚI

An. XIII 1942

MIHAI EMINESCU

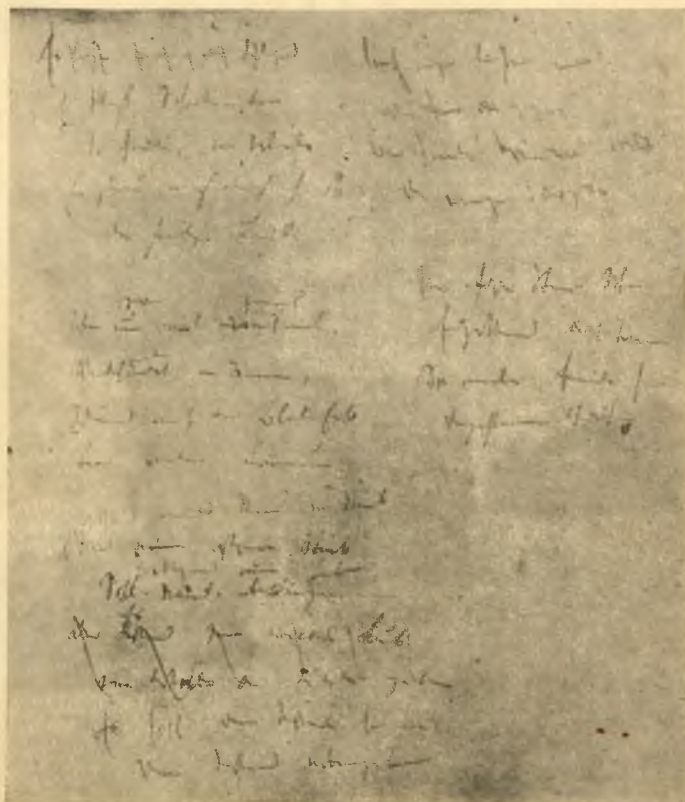
20

Lămuriri pentru opera și viața lui Eminescu

Director: LECA MORARIU

Secretar de redacție: Octavia Lupu-Morariu

20

Manuscris Eminescu, fredonând în nemțește fărâme din „Mai am un singur dor“

Redacția și Administrația: Cernăuți, str. Munteniei 14

BIROUL
DOCUMENTAȚIA
CĂRȚII PIAȚA NEAMȚ

05.8

Elektronen

Kontakten

MIHAI EMINESCU

20

Imaginile poeziei noastre și cele ale Eminescu
 Director: LECA MORARU
 Secretar de redacție: OVIDIU LILIU-DUMITRU

20

Despre adevăratele cărți Eminescu

BULETINUL „MIHAI EMINESCU“

CERNĂUȚI

ANUL XIII 1942

BULETINUL
"MIHAI EMINESCU"
CERNĂUȚI
ANUL XII 1913

MIHAI EMINESCU

20

Lămuriri pentru opera și viața lui Eminescu

Director: LECA MORARIU

Secretar de redacție: Octavia Lupu-Morariu

20

Pentru adevăratele ediții Eminescu

Neiertata deviere dela rigoarea științifică, mărturisită (cu atâta calm!) de d-l D. Murărașu (în vol. Eminescu, *Scriseri politice* Ed. a III-a din pompoasa¹⁾ colecție *Clasicii români comentați, sub îngrijirea d-lui N. Cartoian, Prof. universitar*): „Trei din²⁾ articolele din această colecție au fost reproduse după ediția Scurtu, deoarece *Curierul de Iași* în care au apărut, nu se găsește în bibliotecile din București” (66), — această eschivare dela adevăratul procedeu științific, se cere nu numai sarjată (vezi Bulet. „Mihai Eminescu” An. XII 1941, 34), ci și desființată.

Ni-l luăm deci asupra-ne lucrul care trebuia să cază pe seama preacomodului „comentator” D. Murărașu și a preaieftinei edituri *Clasicii români comentați*.

E vorba de următoarele trei (mai bine zis: două) articole, apărute (la *Partea neoficială*: *Revista internă*, fără titlu și fără de semnătura lui Eminescu) în „*Curierul de Iasi*” An. IX și X: Articolul etichetat de I. Scurtu (Eminescu, *Scriseri politice și literare* I 1905, 201) *Grigore Ghica Vodă*, apărut în „C. d. I.” 1876 Nr. 108 de Vineri 1 Octomvrie și Nr. 109 de Vineri 3 Oct. — și articolul botezat de Scurtu (op. citat 206) *Răpirea Bucovinei*, ap. în „C. d. I.” Nr. 106 de Vineri 30 Sept. 1877.

Așadar: Contrafaceriile (și nu numai cele dela textul *Curierului de Iași* la Scurtu, dar și dela Scurtu la D. Murărașu) și omisiunile sunt nenumărate. Între omisiuni, cele mai semnificative sunt două, cari

¹⁾ A cărei ieftinătate am vădit-o nu odată; cf. „*Făt-frumos*” X 1935, 127 și XIII 1938, 175—și Leca Morariu, *Multe și mărunte* I, 1940, 7 Notă.

²⁾ Întru evitarea molestei repetări citește: Trei articole din această colecție...

se referă la ... neamul „ales“. Adecă: În *Răpirea Bucovinei*³⁾, pasagiul: „țaranul... nimicit prin dobânzile de Iudă, ce trebuie să le plătească“ (Ed. Scurtu 209, Murărașu 155) trebuie întregit: „... ce trebuie să le plătească negrei jidovimi“. Iar pasagiul: „Fără a vărsa o picătură de sânge... fără inimă, pune astăzi mâna pe un pământ sfânt“ (Sc. 210, Mur. 156), se cere completat așa: „... fără inimă, o rasă, care în înjosirea ei nu are asemănare, pune mâna pe...“

Dar iată-le⁴⁾ acum falșurile și lacunele „comentatei“ ediții D. Murărașu! Deci: (În articolul „Grigore Ghica Voevod“) 142—30: După „calitățile mari ale monarhilor“ lipsește întinsul pasagiu, reproduș de Eminescu din cronicarii Ion Canta și Enaki Kogălniceanu (cf. chiar Nota lui Eminescu, în „C. d. I.“: „Vezi Cronica lui Ion Canta și a lui Enaki Kogălniceanu“) — pentru care I. Scurtu (202) a dat precizarea că Eminescu reproduce⁵⁾ din M. Kogălniceanu, *Cronicele României* Ed. a II-a, tomul III 192 (Cronica lui Canta) și tom. III 251—253 (Cronica lui Enaki Kogălniceanu); 143—9: trebuie—trebuia; 143—18: întâi—întâie; 143—25 și 26: cu țara slabă și Domnia era slabă—cu țara slabă și Domnia iară slabă; 143—34 până la 37: Pretinsul adaos (Nota 90) dela Murărașu, lipsește în „C. d. I.“; 144—1: servită însăși—servită ea⁶⁾ însăși; 144—12: fer—fier; 144—14: Am vorbit prin gura cronicarilor—În numărul de Vineri am vorbit prin...; 144—17: cari—care; 145—18: s'a urmat—s'au și urmat; 146—14: Înălțatul Domn—Înălțatul nostru Domn; 146—18 până la 21: s'a pus în mișcare pe piața Beilicului, trecând în procesie pe stradele de căpe-

³⁾ N-rul cu acest articol lipsește în Colecția Universității Iași; se află însă la Arhivele Statului Iași, unde l-am putut cerceta—din bunăvoința d-lui Gh. Ungureanu, directorul Arhivelor.

⁴⁾ Indicăm cu prima cifră pagina din Murărașu, iar cu a doua cifră, șirul aceleiași pagini—și cităm (după punctul dublu), întâi, viciata versiune—Murărașu, iar apoi autentică versiune a *Curierului de Iași*.

⁵⁾ Din parte-ne precizăm că Eminescu reproduce cu diverse modificări și elisiuni. D. p.: „Dăjdile cum le-au găsit de la alți domni nu le-au mai adaos, ce încă le-au și mai ușurat. Prea bine se îndreptase țeara, de știa fieșcare darea lui pe an“ (I. Canta)—„dăjdiile cum le-au găsit, nu le-au mai urcat, ci încă le-au ușurat și prea bine se îndreptase țara, știind fieșcare darea lui pe an“ („Curierul de Iași“). Sau: „și au făcut și o bală de postav prea frumoasă, de au trimis-o la împărăție la Sultânul Mustafa peșcheș, ca să vadă ce odor s'au făcut acestui pământ. Deacă la Turci aceste nu frec, că ei știu numai bani să ceară; iară de acolo mai mult nu vrea ca să știe. Ci și acest lucru au rămas o pomenire pământenilor...“ (Enachi Kogălniceanu)—pe când în „C. d. I.“ fraza „Deară la Turci—ca să știe“ lipsește.

⁶⁾ La Scurtu (203): „servită ea însăși“!

tenie ale oraşului. Ajunşi în piaţă, în mijlocul căreia ; 147—7 : Lipseşte un amplu pasagiu (cu cuvântarea ad-hoc a Primarului G. Tufescu din care reţinem informaţiile reproduse de noi, mai jos) şi telegramele de circumstanţă (de adeziune la serbare şi telegrama-mulţumită a cetăţenilor Iaşeni către Regele Carol I); — (iar, în articolul „Răpirea Bucovinei“): 152—7 şi 8 : afacere de 'ntre o muere desfrănată şi între paşii—afacere di'ntre . . . ; 152—15 : improspăta—reimprospăta ; 153—4 : vârstă — vrăstă ⁷⁾ ; 153—5 : şi încă mai mult—şi încă cel mult ; 153—12 şi 13 : în zilele seninate — în zile seninate ; 153—23 : dumestnic—dumesnic ; 153—24 : grumazul mai mare—grumazii mari mari ; 152—25 : înalt—nalt ; 153—25 : coarnele îi stau—coarnele ei stau ; 153—27 : Fiară sălbatecă . . . , poate să sară—Fiară selbatecă . . . , poate să saie ; 153—30 : îndărăt—îndărăpt ; 154—4 : vre unul—vr-ounul ; 155—29 : să le plătească—să le plătească negrei jidovimi ; 155—31 : Oamenii — Oameni ; 156—8 : fără inimă pune . . . mâna — fără inimă o rasă, care, în înjosirea ei nu are asemănare, pune . . . ; 157—10 : iar pe gât îi atârna—iar de gât îi atârna ; 157—22 : înăuntru—înlauntru ; 157—26 : se stânseseră—se stinseseră ; 157—27 : avusese—avuse ; 137—30 : nu ştie zugrăvi—nu ştie zugrăvia (subst.).

Alte devieri dela textul primordial în ediţia Murăraşu : 1) alterarea (inconsecvenţa) în reproducerea aspectului gramatical din original : 142—8 : mici tirani feudali, din care — . . . din cari ⁸⁾ ; 142—23 : ştiinţile — ştiinţele ; 142—26 şi 27 : cele două domnii a lui Grigorie Ghica—dar 156—30 : portretul original al lui Ştefan Vodă—portretul original a lui . . . ; 143—29 : Moldovii—Moldovei ; 153—16 : ţărei—ţerii (= ţării) ; — 2) neglijarea aspectului arhaic : Întâi, passim, deformarea auxiliarului (pers. a 3-a sing.) *au* ⁹⁾ ; d. p. : 155—13 şi 14 : Făgăduit=a fost Austria s'o fie . . . — Făgăduit=au-fost ¹⁰⁾ . . . ; 156—24 : drepţilor — dreptţilor ; — 3) neglijarea nuanţei fonetice : 142—8 : stăpânitor

⁷⁾ La Scurtu (206), mai aproape de textul autentic : *vrăstă*.

⁸⁾ Cu acel plural *cari* — totuşi foarte pregnant şi foarte dăinuiitor şi'n actuala românească—vezi „Făt-frumos“ 1937, 161.

⁹⁾ Îl cam neglijează şi I. Scurtu, ba (din mila greşelilor de tipar) chiar şi „Curierul de Iaşi“ e cam inconsecvent sub acest raport. — Acest strămoşesc *au* stăruie totuşi chiar şi'n prezia lui Eminescu : Zugrăvit=au c'un cărbune copilaşul cel iste, (Călin III) ; . . . ce=au voit acel Apus ? *Scrisoarea* III) ; Au umplut omida cornii (Doina) ; Putut=au oare=atâta dor (Când amintirile . . .) ; Nimic din ce=au apus (Din noaptea . . .). Cf. şi Leca Morariu, *Eminiscene* 1937, 9. — Pentru acest *au* la Alecsandri cf. „Făt-frumos“ 1935, 162.

¹⁰⁾ Şi la Scurtu (209) : „Făgăduit=au-fost . . .

— stăpânitoriu; 142—21: s'a întemeiat — s'au întemeiet; 142—23: seamă¹¹⁾ — samă; 143—15 și 16: înființează — înființază; 144—1: însăși — însași; 145—19: marmoră — marmură; 146—3: slăbiciune — slăbăciune; 153—21: sălbateci — selbateci; 154—8: Sucevi — Sucevii; 156—1: mâinile — mănile; 156—2: se umple — se împle; —4) neglijarea¹²⁾ ortografiei (interpunctia, majusculele, alineatele).

Din subsolul nostru de până aici se evidențiază apoi că ediția Murărașu îl mai alterează încă și textul lui Scurtu.

N. B. — Merit al lui Scurtu e că (pentru 145—5 și 145—15) îl rectifică (204) pe *Kanitz* în *Kaunitz* (= Wenzel Anton Kaunitz, 1711—1794, important om de stat, mai ales pe vremea Mariei Terezia). Precum merit al lui Murărașu e de-a fi rectificat (144—18) greșala de tipar din Scurtu (203)—dar și din „Curierul de Iași”—*capacitatea* în *rapacitatea*.

* * *

Și acum, făgăduitul pasagiu din cuvântarea Primarului de Iași Gh. Tufescu:

„Părunși de aceste idei și sentimente, Românii în anul trecut, urmând apelul ce le făcea Comuna de Iași, se adunare din toate unghiurile țerei, pentru pomenirea neuitatului martir Grigorie Alecs. Ghica Voievod, care a plătit cu viața iubirea lui de țară.

Cu acea ocaziune s'a așezat aici, la locul de jale, mormântul acesta, datorit inițiativei Consiliului Comunal de Iași, luându-ne hotărîrea în urma cuvintelor rostită la această piatră de predecesorele¹³⁾ meu, ca în aceeași zi a fiecăruia an, acest mormânt să servească de acum înainte ca loc de închinăciune și pelerinagiu pentru toată suflarea românească...”

* * *

Iar la capătul acestor precizări — întrebarea: Fi-vor ele de leac barem pentru alte ediții — Eminescu?

Leca Morariu

¹¹⁾ Scurtu reproduce aiudoma: samă (208), înființază (202), marmură (204), mănile (209).

¹²⁾ Ținând seama chiar de declarația comentatorului: „Pentru a face textul mai clar am actualizat ortografia” (66).

¹³⁾ = N. Gane cf. Leca Morariu, *Bucovinaeanul N. Gane* 1938, 14: „Dealtfel Gane are legături cu Bucovina... chiar și'n semnul amintitei prăznuii a mușniciei lui Grigori Ghica-Vodă, prohodul din 1 Oct. 1875 dela Beilicul Iașilor având întâi caracterul unei dărze înverșunări patriotice împotriva Austriei jubilante din Cernăușii Bucovinei, iar primarul Iașilor N. Gane fiind acela care a instituit durabila pomenire a Martiragiului din 1/12 Oct 1777, căci mai cerea el atunci, la 1 Oct. 1875: „Și această serbare de doliu a țării să o repetăm și'n anul viitor și'n toți anii de-a rândul și s'o înrădăcinăm în dreptinderile noastre și a (le) copiilor noștri... Pagini răslețe (151).”

„Mai am un singur dor“

În Buletinul „Mihai Eminescu“ (An. I 1930 pag. 52) am prezentat o informație dată de A. Chibici-Râvneanu cu privire la *Mai am un singur dor*.

Se pare că Eminescu a gândit acel vers nemțesc, știut de Chibici, mai departe, și'n nemțește. Pentru că în mptul. academic 2276, f. 170 v., se găsesc două coloane de o încercare germană a *Mai am un singur dor* — ului. Le reproduc aici — și'n clișeu:

Und bin ich todt, so gräbt

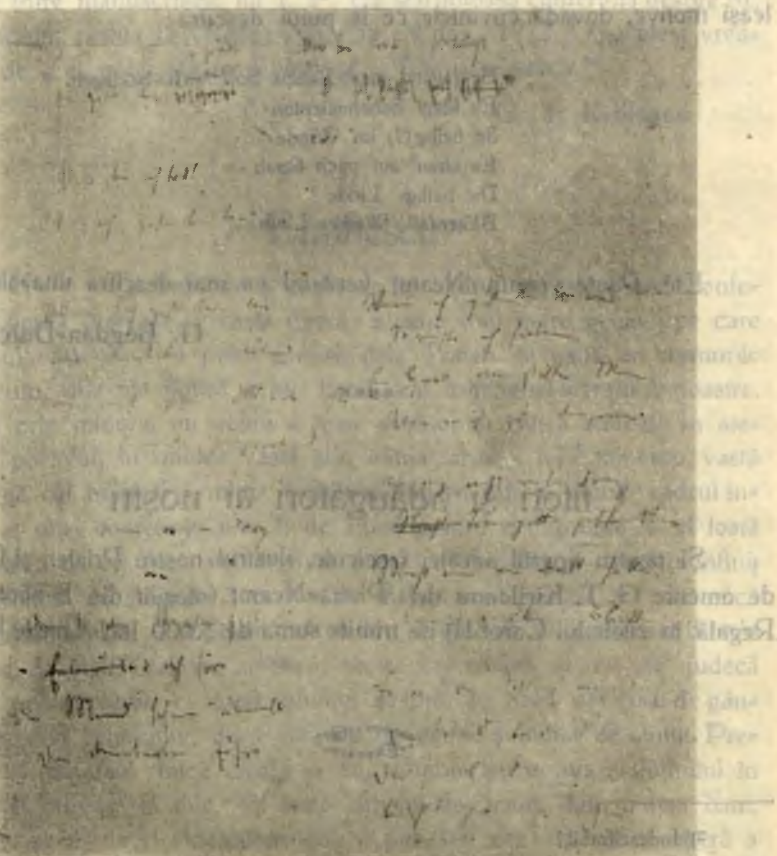
Das Grab im Sande

Un bin ich todt

Wenn ich gestorben bin

Und bin todt, so lasst

In Stille am Abend¹⁾

¹⁾ Șir, apoi, șters.

Wenn ich gestorben bin
Am dunkelnden Abend
Trägt mich zum Meere hin
Am Strande begrabend.

Und kein reicher Sarg

Damit den Quellenfall
Entmurmelnd ich höre
Der Mond schein' überall
Der dunkeln Föhre

Wenn ich gestorben wär',
So möchte ich haben
Ein grab am stillen Meer
Um mich zu begraben.

Ich mag nicht reichen Sarg
Trompettengeschmetter
Möcht nur ein Bett, so karg
Aus welkenden Blättern

Es sei der Schlaf nun tief
Der Wald in der Nähe

..... 2)
Auf tiefem Gewässer

Indiscifrabilul, sau aproape=indiscifrabilul clișeu II³⁾ cântă aceleași motive, dovadă cuvintele ce le putui descifra:

Beklagend mein Leben. Soll mich beklagen.
Es klagt Schalmeyenton (?)
So heilig (?) im Winde
Es streu' auf mich herab
Die heilige Linde
Blütenfall. Welkes Laub....

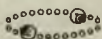
Etc. Poate vre-un Neamț veritabil va mai descifra una alta...

G. Bogdan-Duică

....

Cititori și adăugători ai noștri

Și pentru fițarul acestei fascicule, ilustrul nostru Prieten și Om de omenie G. T. Kirileanu dela Piatra-Neamț (mazilit din Biblioteca Regală în zilele lui Carol II) ne trimite suma de 3.000 lei! Cinste lui!

²⁾ Indescifrabil!

³⁾ Cf. coperta acestei fascicule.

Ion Paul despre Eminescu

I

Între prietenii apropiați ai lui Eminescu a fost și Moșul Ion Paul, care, ca și Crișanul Miron Pompiliu, alt bun prieten al lui Eminescu, a ajuns profesor de liceu în Iași.

Î-am cunoscut bine pe amândoi. După marea Unire, Ion Paul a fost numit profesor de estetică literară la Universitatea din Cluj. După moartea sa, văduva lui I. Paul mi-a încredințat manuscrisele rămase dela soțul său, din care am ales câteva, care după stăruința mea și a d-lui Prof. Al. Lapedatu, s'au publicat la Casa Școalelor în broșura *Florică Ceterașul* și alte scrieri (București 1928, 293 pagini 8°).

Între manuscrisele lui I. P. era și frumoasa conferință despre M. Eminescu, rostită la Oradea-Mare în 29 Ian. 1922. O socotesc vrednică de a fi publicată în *Buletinul „Mihai Eminescu.”*

G. T. Kirileanu

II

Eminescu

Nu e cu puțință de a cuprinde în cadrul îngust al unei conferințe figura măreață și vasta operă a celui mai mare geniu, pe care neamul românesc l-a putut zămisli dela Traian și până în vremurile de acum, măreața figură a lui Eminescu, arhanghel literaturii noastre. Dacă prin minune un ochiu a toate văzător ar putea străbate în atelierul poetului, în mintea vastă și'n inima largă a lui Eminescu, vastă și largă cât mintea și inima neamului nostru întreg, atunci cadrul îngust al unei conferințe n'ar fi de ajuns pentru a cuprinde în el toată infinitatea de gânduri, nemărginita putere de simțire și numărul infinii de artificii ale artistului, condensate în cea mai simplă și mai mică din poeziile sale. Căci numărul ideilor și puterea de sentiment dintr'o scriere de înaltă valoare artistică, nu se calculează și nu se judecă după pușinul spus, ci după infinitul nespuse de poet, dar lăsat de gândit, sugerat cetitorului, dacă are cap de gândit și inimă de simțit. Precum în cea mai mică creație a sa, Dumnezeu a pus și infinitul în mare și infinitul în mic, tot astfel artistul de geniu, cum a fost Em., creator și el ca și Atotputernicul, a pus și'n cea mai mică operă a sa și infinitul în mic a gândirii, al simțirii și al artei, adică al mește-

sugului de a întrupa și considera gândirea și simțirea fără margini, în contururile mărginite ale unei opere de artă.

Neputând cuprinde în această conferință întreagă personalitatea și opera lui Em., mă voiu mărgini a schița numai relațiile sale cu Românii de dincoace de munți precum și influența acestor Români asupra ideilor, a sentimentelor și a caracterului de scriitor, al lui Eminescu. Cu altă ocazie voiu căuta să precizez câteva calități estetice ale scrierilor lui Em., prin care el s'a înălțat așa zicând la „șapte ceruri“ de-asupra scriitorilor români, cari l-au precedat, dând literaturii și cu deosebire poeziei românești un avânt, în virtutea căruia și astăzi progresează cu pași repezi și va progresa totdeauna. Geniul artistic al unui scriitor ca Em., odată întrupat într'o limbă și o literatură, devine o forță motrice atotputernică, în virtutea căreia acea limbă și acea literatură progresează, cât trăesc. Acele calități estetice, caracteristice scrierilor lui Em., l-au așezat poate cu veacuri înainte nu numai în fruntea poezilor români, ci i-au câștigat un loc de frunte în pleiada restrânsă a genilor artistice, de valoare neperitoare, ale literaturii universale.

Un geniu artistic uriaș, cum a fost Em., e mare greșală să se spună, că s'a născut la anul și ziua cutare, în satul sau orașul cutare, din părinții cutare și c'a trăit dela anul până la anul cutare, atâția și atâția ani. Volumul și calitățile fiziologice ale crierului și inimii lui Em. nu sunt opera a doi părinți, nici a momentului și locului nașterii, nici a unei vieți de om. Asemenea crier și asemenea inimă și-a luat începutul, s'a zămislit, Dumnezeu știe, cu câte sute sau mii de ani înainte, dintr'o sămânță atavică de neobișnuită nobleță. Sămânța aceasta prin încrucișări întâmplătoare fericite s'a nobilitat din generație în generație în curs de sute și mii de ani, trecând din loc în loc și din vârstă de om în vârstă de om, pe tot pământul și'n cursul întregii vârste, trăite de neamul românesc, până ce și-a ajuns culmea perfecțiunii în pumnul de pământ care a fost trupul marelui Eminescu. Și atunci în munca vieții unui singur om a produs opera maximă, de care pământul și viața neamului întreg au fost capabile.

Astfel dar, la întrebarea: unde, când, și din ce părinți s'a născut Em., drept e să răspundem: S'a născut și a crescut pe întreg pământul românesc, s'a născut în același ceas și'n aceeași clipă, în care s'a născut și neamul, părinte n'a avut decât unul, și acela e întreg neamul românesc. Iar la întrebarea, când a murit și câți ani a trăit Em. drept e să răspundem, că n'a murit, trăiește încă și va trăi atâtea sute și mii de ani, câte va trăi neamul și limba românească.

Dacă crierul și inima lui Em. a fost trup din trupul neamului întreg, cu atât mai vârtos sufletul și geniul lui Em. a fost suflet și geniu după chipul și asemănarea sufletului și geniului neamului românesc întreg. După cum în lumea minerală cristalul e quintesența caracteristică a mineralului dintr'un munte întreg, tot astfel sufletul și geniul unui mare artist ca Em. e quintesența caracteristică a sufletului și geniului neamului întreg. După cum cunoscând caracterele unui cristal, cunoști prin aceasta caracterele mineralului dintr'un munte, tot astfel din caracterele întrupate în opera unui Em., se pot cunoaște caracterele sufletului și geniului neamului românesc întreg.

Dacă crierul și inima lui Eminescu, zămizlite din crierul și inima neamului nostru întreg, în curs, de sute și mii de ani și-au ajuns maximum de capacitate și perfecțiune în pumnul de pamânt, care a fost trupul lui Em., apoi a fost de ajuns o viață de 32 1/2 de ani, ca'n acest crier și'n această inimă să se sălășluiască imensitatea de gânduri și sentimente, care au constituit cultura minții și inimii lui Em. precum și infinitatea de artificii, care alcătuiesc uneltele și apucăturile unui artist de geniu, cum a fost el. Într'adevăr, că din vârsta de 38 1/2 ani, câți a vegetat Eminescu, putem zice că n'a trăit cu sufletul decât 32 1/2 ani, fiindcă dela 1883 până la 1889, a fost mort între cei vii, trup chinuit, cu sufletul stâns. Sute și mii de ani a lucrat neamul nostru întreg pânăce din geniul său a creat geniul lui Em., acest strop limpede de diamant cu milioane de fețe, în care în curs de 32 1/2 de ani s'a reflectat ca într'o oglindă universul întreg, dar cu deosebire cerul și pământul neamului românesc, cu trecutul și viitorul lui, cu bogățiile și podoabele sale. Aceste bogății și frumuseți nenumărate, oglindite în stropul de diamant al geniului său, Em. le-a reflectat în operele sale întregi și limpezi, prin sticla măritoare a geniului său artistic pentru ca neamul nostru întreg să se cunoască și să se îndrăgească pe sine însuși în ele, să-și îmbogățescă mintea și să-și desfășoare inima cu ele cât va avea zile pe acest pământ.

E lucru știut că Em. avea o memorie cunplită. Ceea ce-i plăcea, cetind odată de două ori, ținea în minte totdeauna. Întocmai ca poetul Alexandrescu, celalalt poet genial al nostru, Eminescu știa pe de rost opere literare și istorice întregi. Cita din memorie pasagii întregi din cronicarii noștri și dacă îi începeai un pasaj din Neculcea sau din Miron Costin, îl continua recitându-l cu absolută fidelitate. Fiind un cetitor pătimaș, în viața lui neavând altă distracție, nici altă patimă decât cetitul și înzestrat de natură cu o înțelegere și o me-

morie atât de extraordinară, deși a fost un autodidact fără școală sistematică, și-a agonisit o cultură imensă, cum n'a avut niciunul din scriitorii noștri de până astăzi. El a cunoscut ce s'a scris de seamă în literaturile popoarelor din antichitate și până astăzi și a cunoscut literatura românească; până și pe scriitorii mediocri și slabi, care au făcut începuturile modeste ale literaturii noastre. Afară de literatura frumoasă a tuturor popoarelor culte, Em. a cunoscut cu temelie filosofia și istoria universală, precum și istoria națională și a popoarelor învecinate, pe care o cunoștea ca un specialist.

Alt gen de cultură, care a influențat în mare măsură spiritul și forma scrierilor sale, a fost literatura noastră populară. A citit cu pasiune și ținea minte un imens număr de cântece populare, publicate în diferitele colecții și prin reviste și avea el însuși în manuscris o mare colecție de cântece populare, făcută de el. Spiritul și forma populară a scrierilor prietenului său Creangă, ale lui Îspirescu și Anton Pann îi plăceau atât de mult, încât le știa aproape pe de rost. Prietenul său nedespărțit Creangă, cu poveștile, snoavele, anecdotele și conversația sa neaoș terănească, a fost pentru Em. o carte, din care zilnic învăța spirit și limbă românească. Nu mai puțin i-a servit lui Em. ca model de limbă bogată și frumoasă, limba cronicarilor și a cărților bisericești, cu deosebire cele 12 Minee ale lui Chesarie și Filaret, episcopi de Râmnic, și Biblia, limbă pe care el o numia dulce ca un fagure de miere. Cefind și ascultând limba bogată și împodobită cu un număr imens de vorbe pline, de idiotisme înflorite și proverbe înțelepte a lui Creangă, dânsul aproape îl invidia că a copilărit într'un sat moldovenesc, și-a putut să soarbă spiritul național și limba românească din primul izvor, din spiritul și limba țărănească de-a dreptul.

Judecat după scrierile sale, am putea zice, că Em. a fost un mare scriitor european și'n același timp un mare scriitor național român. Cu vasta lui cultură, fiind în curent cu literatura și filosofia popoarelor culte din apus, în multe din scrierile sale e unul din marii gânditori ai timpului său din lumea întreagă, un filosof și un poet cosmopolit. Pe de altă parte, hrănit fiind cu tot ce are mai caracteristic cultura românească: psihologia, istoria, limba și literatura populară și vechile scrieri istorice și bisericești ale poporului român, Em. a fost în acelaș timp și cel mai mare scriitor național român, atât în spiritul, cât și'n forma scrierilor sale.

Am zis că Em. a fost și un mare scriitor cosmopolit, nu

fiindcă ar fi fost un adversar al naționalismului și un partizan și propovăduitor al tendențelor socialiste cosmopolite, ci fiindcă mare parte din ideile sale filosofice sunt idei ale timpului său din filosofia și cultura popoarelor culte din toată lumea. Dimpotrivă, ca sentimente și tendențe, Em. a fost cel mai profund naționalist din toți scriitorii de până azi. Em. și-a păstrat cu tărie și statornicie ideile și sentimentele naționaliste, deși în timpul său. la Români ajunsese la modă socialismul, deși chiar în societatea *Junimea*, din care făcea și el parte, naționalismul era socotit cu o strâmțime de minte, iar cosmopolitismul un semn de cultură superioară. Șeful și criticul Junimii Maiorescu, cel mai respectat și mai temut din toți membrii societății, condamnase în scrierile sale, combătând școala latinistă ardeleană, nu numai șovinismul, ci chiar naționalismul în general, susținând că sentimentul național n'are ce căuta în opera literară, fiind de natură egoistă, pe când caracterul artei e de natură dezinteresată. Cu toată autoritatea lui Maiorescu. pe care membrii Junimii, îl numiau între ei „Tata Jupiter“, Em. a rămas totuși un convins și înfocat naționalist, am putea zice chiar șovinist, și cele mai de seamă din poeziile sale, cum e *Scrisoarea III* și *Doina* tocmai prin forța sentimentului național strălucesc între poeziile sale.

În epoca de vreo 20—30 de ani după Unirea Principatelor, între 1860 și 1880—90 a fost o eră de belșug și de huzureală pentru intelectualii din vechea Românie. Cu puțină cultură, cu puțină muncă și chiar cu puțină cinste ajungeai la funcții înalte. Mijlocul obișnuit de parvenire la ranguri și avere era politica militantă, îndrăzneala și lipsa de scrupule, metehne acestea, care prosperau de minune în libertatea dusă până la desfrâu și destrăbălare, din cauza moravurilor bizantine aduse din Levant și a libertăților din apus imitate prin legi.

E firesc lucru, că în acest mediu putred trebuia să se stângă idealismul și avântul patriotic și național al generației eroice dela 1848. La decadența simțului moral și patriotic din clasa intelectualilor acelei epoci, mult a contribuit apoi și corcirea sângelui și moravurilor românești cu sânge sarbăd și moravuri infectate, aduse în țară de „Grecotei cu nas subțire și Bulgăroi cu ceafa groasă.“

Și fiindcă literatura unui timp dat, e după chipul și asemănarea societății sau mai bine zis, fiindcă orice societate își are literatura, pe care o merită, deaceia și literatura românească din această epocă se caracterizează prin blazare, prin lipsă totală de idealism și simț patriotic și național, prin sceptecism și cinism. Decadența aceasta

morală și națională din literatură o înfierează Em. de minune în *Epigonii* glăsuind :

Iară noi, noi Epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite.

Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urite,

Măști râzânde, puse bine pe-un caracter inimic ;

Dumnezeul nostru : umbră. Patria noastră : o frază.

În noi totul e spoială, tot e lustru fără bază.

Voi credeți în scrisul nostru, *noi nu credem în nimic.*

Dacă în acest mediu social și literar Em. și-a păstrat neatins idealismul și sentimentul național, aceasta se datorește influenței covârșitoare, pe care a avut-o asupra sufletului și caracterului său, spiritul și moravurile Românilor subjugăți de dincoace de munți, cu care dânsul a fost în neîntrerupt contact din copilăria sa și până la sfârșitul vieții.

Între multele rele, pe care le aduce cu sine sărăcia materială și suferința sufletească a unui popor în robie și asuprire, este și un mare bine. Sărăcia și suferința robiei deșteaptă dorul libertății, idealismul moral, nevoia solidarității și sentimentul național. Astfel s'a întâmplat, că Românii subjugăți au întreținut focul sacru al idealismului și al iubirii de neam în poporul nostru întreg. Astfel s'a întâmplat, că'n epoca de scepticism moral și național dintre 1860 și 1890, Em., reprezentantul sufletului românesc de dincoace de munți, a hrănit și a perpetuat idealismul și naționalismul generației eroice dela 1848 și l-a transmis încălzit la focul marelui său suflet, generației noastre, care a înfăptuit Unitatea Națională. Numai de ne-ar feri Dumnezeu, că nu cumva acest foc sfânt să se stângă cu totul în mocirla morală de azi, pe care mulțimea democraților au răvășat-o peste tot pământul României=Mari, democrați, care se prăpădesc de dragostea poporului și jertfindu-se pentru el, intră calici tufă în arena politică și deveniți milionari peste noapte, stropesc lumea cu noroiu din automobilele statului....

Cum spuneam, idealismul și naționalismul lui Em., se datorește în cea mai mare parte contactului și influenței Românilor de dincoace de munți asupra sufletului și caracterului său.

Deși născut în Moldova, părinții lui Em., au fost amândoi ¹⁾ Români din Bucovina, mâncați de robie și asuprire, astfel că deodată cu laptele Mamei Eminescu a supt și ura în contra tiranului, revolta împotriva robiei, mila și dragostea de neamul său asuprit. Între primele

¹⁾ ??? — Nota Redacției.

impresii ale copilăriei, Em. a primit din gura părinților săi și durerea de a-și fi părăsit casa, satul, țara și rudele din pricina mizeriei și suferințelor sufletești....

Din fragedă copilărie părinții l-au dus la școala primară, apoi la gimnaziul din Cernăuți, unde-a avut ocazie să vadă cu ochii umilința și sărăcia în care trăiau Românii subjugăți.

Din Boian la Vatra Dornii

Au umplut omida cornii,

Și străinul te tot păste,

De nu te mai poți cunoaște.

În timpul cât a stat la școalele din Cernăuți, Em. a fost elevul și protegiatul marelui apostol Aron Pumnul, acel fiu însuflețit al Ardealului, care după ce, ca profesor la liceul din Blaj, a pregătit alături de Simeon Bărnuțiu marea generație, care a pornit și purtat epica revoluție dela 1848, a trecut în Bucovina, după cum odinioară Gheorghe Lazar trecuse în Muntenia, pentru a duce și a răspândi acolo cultura, sentimentul și aspirațiile naționale românești. Pumnul a sădit în inima lui Em. idealismul și dragostea de neam. Caracterul de bronz și inima românească a lui Pumnul, au rămas pentru Em. pe toată viața modelul viu, după care și-a format și clădit caracterul. Prin mijlocirea lui Pumnul s'a sălășluit în pieptul lui Em. *imimă și caracter de ardelean*, plin de dragoste pentru neamul său și de ură împotriva asupritorilor și a liftelor străine, pe care el le numia omizile neamului :

Cine-au îndrăgit străinii,

Mânca-i-ar inima câinii,

Mânca-i-ar casa pustia

Și neamul nemernicia !

Îndrăgi-i-ar ciorile

Și spânzurătorile !

Întrerupându-și studiile dela Cernăuți, după ce-a răfăcit câțva timp cu o trupă ambulantă de actori, în anul școlar 1865/66 Eminescu trece în Ardeal, încercând să dea examen în particular de toate clasele de liceu, la gimnaziul din Blaj. Aici, în această Mecca a Românilor, unde sentimentul național respiră din toate pietrele și plutește în aer, deși a stat puțin, nici un an întreg, a stat deajuns, pentru ca să-și oțelească temperamentul de ardelean și să soarbă în toți porii ființei sale iubirea și mândria națională. În simplitatea și sărăcia acestui orașel, găsind colegi săraci ca și el, dar gata de-a împărți ultima coajă de pâine cu acest oaspe din România liberă, aici a în-

vătat Em. să cunoască inima bună și primitoare a Românului ardelean. Abia sosit la Blaj, s'a împrietenit cu elevii din clasa a VIII-a, îndeosebi cu Ștefan Cacovian, astăzi judecător la tribunalul din Alba Iulia, pățimaș cefitor și el, iubitor de literatură și mai târziu unul dintre scriitorii de seamă ai Ardealului. Cât a stat în Blaj a locuit și a stat la masă ca oaspe al lui Ștefan Cacovian într'o mică odăiță, la văduva Jenroae, împreună și cu alți doi elevi în clasa a VIII, Gheorghe Bucșa și Teodor Tot, mai târziu preoți și astăzi morți amândoi. De dormit dormia în patul de după ușă cu nepotul lui Cacovian, elev în clasa a II-a primară. Altruismul și dezinteresarea, aceste sentimente nobile, care fac din om inger, aici în Blaj și-le-a însușit Em., dela elevii ardeleni săraci. E curios cum altruismul și dezinteresarea, sentimentele cele mai necesare unui su et de artist, se nasc și prosperează mai de grabă în sărăcie decât în belșug și bogăție — poate fiindcă sărăcia e mai ușor de împărțit cu aproapele decât bogăția.

Prietenia cu Șt. Cacovian s'a întărit și mai mult la București în anii 1868/9, când Cacovian urma facultatea de litere la Universitate, iar Em. era suflor la teatru. Erau nedespărțiți și împreună își încercau aripile de scriitori. În acest timp a intrat ca al treilea în prietenia lor și Miron Pompiliu, cel mai intim prieten de mai târziu al lui Eminescu, de care nu s'a despărțit până la moarte și care în anii de boală și mizerie l-a îngrijit și ajutat cu un devotament mai mult decât de frate.

(Va urma)

Ion Paul

♦ ♦ ♦ ♦

Eminescu și „Arboroasa” Bucovinei. — „Curierul de Iassi” Nr. 130 (An. IX) din 28 Nov. 1876 pag. 3—4 (coloana 1—2), reproduce după „Telegraful român” un cordial salut pentru societatea studenților români bucovineni „Arboroasa” (Cernăuți), cu prilejul apariției primului Anuar al societății, înființate „în 10 Decembrie anul trecut” (1875). — În „Curierul de Iassi” An. X Nr. 43 de Vineri 22 Aprilie 1877, pag. 3, la *Diverse*, cronică *Un apel către studenții români*, apel adresat de aceeași inimoasă *Arboroasă* Cernăuțeană și semnat de: *C. Golembiowski președinte* (deci Ciprian Porumbescu) și *Const. Morariu, secretariu*. Această chemare a studenților bucovineni trebuie să fi fost foarte pe placul ultravigilentului Eminescu, fiindcă, răspunzând unui articol din „Gazeta Transilvaniei” (care cerea o statistică a studenților români de pe la Universitățile Austriei, unde prezența acestor studenți statisticește era cu totul ignorată), — *Arboroasa* recomanda soluții.

L. M.

Trei note eminesciene

I.

Foxăneanu-Emineanu

În „Mihai Eminescu“, An. VIII (1937), fasc. 15, d-l Leca Morariu a publicat autograful prețios de pe reversul fotografiei dăruită, ca semn de prețuire

Tenerellului Michael Eminénu,

Elev în Gymnasiu din Cernăuți /

de către George M. Forăni (= Foxănianu).

Cum însemnarea privește prima formă româniată a numelui lui Eminescu, s'au pus firești întrebări în privința celui care dăruia fotografia sa copilandrului studios din Cernăuți, în 1865 *Aprilie 23* la Botoșani, cu îndemnul: *Conservați suvenirul meu quoci mie-mi sunt placute alle vóstre.*

Cine a fost Foxănianu?

Părintele D. Furtună¹⁾ a lămurit („Cuget clar“, An. II 1937, pp. 535—537) la puțin timp după apariția facsimilului, că semnătura e a lui *George Manea Foxăni(anu)*, Focșăneanu așadar, specificându-i obârșia armenească.

Iată acum alt amănunt! Corespondența schimbată de I. Heliade Rădulescu cu preotul Cosma Moșescu, și care a fost editată de Emi Vârtosu în *Analele Academiei Române, Mem. Secț. Lit., Seria III, Tom. IX* (1939—1940), amintește (pg. 19) de acest *Foxăneanu* (sic), la data de 7 Aprilie 1861:

„Am riceput două scrisori ale sântiei tale, una din 2 Marti și alta din 23, prin d. Foxăneanu, dinpreună cu 10 galbeni în comptul Biblicelor.

Am citit precuvântarea și, tot ce am zis și d-lui Foxăneanu, crez că citațiunile ar fi mai bine să se puă jos în notițe, căci stilul întârzie cu dânsule, unde altmintrele devine mai natural și mai vivace /“.

Ioxăneanu e, deci, un colportor de cărți heliadiste. Astfel îl presupunem în 1865 la Botoșani, unde Eminescu, cu puțin înainte vremelnic funcționar și acum la vreo rudă (poate chiar în casele „că-

¹⁾ Cf. spicuirea noastră *Așadar: George Manea Focșăneanu!* în Bulet. „Mihai Eminescu“ An. IX 1936, 30. — Nota Redacției.

minarului" tată, ce-și cinstea la 23 Aprilie ziua numelui), se putea recomanda aducătorului de cărți: „*Elev în Gymnasiu din Cernăuți*." Interpretez: ca pregătit pentru examenele particulare. Dar în ce clasă?

Venind mai sus vorba despre opera lui Heliade, cuviincios cuprinsă și în antologia *Lepturariului* IV, p. 176, nu rămâne mirare că între 1865—1881 cultul lui Eminescu pentru „bătrânul bard" să se mărturisească în poezie ca și în diverse note literare. Greu de aflat vreodată rolul lui Foxăneanu întru aceasta; dar spre scrisul heliadist, ceea ce interesează mai ales, erau îndemnuri pasionate [v. Vasile Vircol, *Amintiri despre Eminescu*, în „*Vieața Nouă*", An. I (1905)] consemnate de anecdotica memorială.

Fără îndoială, Eminescu în Cernăuți, sub directa povăță a magistrului Arune Pumnul — cum încredințează și amintirile lui Iacob Negruzzi, întemeiate pe relatări directe — și-a românizat numele ¹⁾, =eanu fiind sufix onomastic uzitat și întâlnit în Bucovina (Prelipcean, Sorocean, Sucevan); aceeași terminație era și în numele celor mai mulți dintre poeții favoriți ai vremii sale: Mumuleanu, Bolintineanu, Crețeanu, Nicoleanu, Sihleanu, Depărățeanu.

Schimbarea (I)Eminovici/=Eminescu, dela „Familia", în anul următor, e, pe deplin stabilită, a doua, după patronimicul Emineanu, cu atâta rezonanță nobilă și arhaică.

* * *

II.

Adaos... „La stéua"

În legătură cu scrisoarea lui Titu Maiorescu, din 4/16 Nov. 1866, (cătră sora sa Emilia Humpel), pe care d-l Gh. T. Kirileanu a publicat-o în acest *Buletin*, An. XII (1941) Nr. 19. pg. 4, și relativ la pasagiul: „Îți trimit în alăturare admirabila poezie nouă a lui Eminescu. Id(e)a este luată dintr'un discurs al meu; dar ce formă frumoasă!", evident raportat poeziei *La stéua*, reproduc fragmentul corespunzător din conferința la care se face mențiune:

„Tot așa e și cu lumina. E admis că ea se naște din vibrațiunile eterului și se propagă sub formă de valuri sau unde, de la centrul luminos în afară. Sorele de exemplu, cu lumina ce ne tri-

¹⁾ Leca Morariu, în Bulet. „Mihai Eminescu" 1937. 14—15.

mite, formează un centru cu o sferă enorm de mare, și razele acestei sfere sunt raze de lumină. lufăia ei de propagare este enormă: 42.000 de miluri pe secundă; i trebuie totuși ani și chiar mii de ani, ca să ajungă de la unele stele până la noi! O rază emisă de Sirius, de ex. ajunge în 14 ani până la noi; razele pe care le avem noi azi de la Sirius, au plecat de la el acum 14 ani; dela o stea infinit depărtată ar fi putut să plece de acum 2000 ani; va să zică, noi vedem acea stea depărtată, nu cum este ea astăzi, ci cum era acum 2000 de ani. Dacă Sirius d. e. ar lua azi culoarea verde, dacă ar ajunge de exemplu ca substanța lui predominantă de combustune să fie cupru, razele acelea verzi nu s'ar vedea decât după 14 ani. În tot intervalul acesta, am continua să vedem pe Sirius sub culoare de azi. Se poate chiar, ca Sirius să fi pierit; noi însă vom continua a-l vedea până la împlinirea celor 14 ani dela moartea sa, căci ultima lui figură va călători în spațiu încă zecimi de ani. În realitate dar, în cazul acesta, noi n'am mai vedea pe Sirius, ci numai imaginea lui, numai un fel de stație a depărtatului astru“.

E o înregistrare cuprinsă în foiletonul „României libere“, An. VI, Nr. 1491 (Marți 20 Apr. 1882), pg. 2, semnată *Hermes*, ceea ce pare a se datora lui *M. Brăneanu*, din redacția ziarului, care alături rânduind-o ulterior la alte trei prelegeri o va reproduce și'n volum¹⁾.

Conferința aceasta despre hipnotism Titu Maiorescu o ținu la Ateneu, „invitat de comitetul general al presei“ (*Duminică 11 Apr. 1882*), spre a veni în ajutorul incendiaților și reporterul adaogă: „Atențiunea a fost religioasă“.

Va fi fost și Eminescu printre ascultători? Tot ce se poate.

Dar susținerea: „*Ide(e)a este luată dintr'un discurs al meu*“ pentru poezia *La stéua* este o eroare a lui Maiorescu, pentru că: a) modelul lui Keller, spre care se vădesc și alte preferințe de informație, nu poate fi contestat; b) cronologia manuscriptică fixează primele încercări (de traducere și stilizare) ale poeziei cu mult înainte — cca 1876/1877²⁾.

* * *

¹⁾ Titu Maiorescu, *Patru conferințe*, rezumate de *M. Brăneanu*. Apendice de *Ang. Demetrescu*. București, 1883.

²⁾ Augustin Z. N. Pop, *La steaua*, în „*Ramuri*“, An. 33, Nr. 1-2 (Mai-Iunie 1941), pp. 60-67.

III.

Mss. 2262, f. 20 r.

Eu doriaam odat'
[Am dorit ades să mi vină]
Inspirarea cea streină
Care'n lira lui Firdusi
În gazeli se combină
Măndru vis de roze roșii
Ca la Șiraz în grădină

Mintea mea de veac streină
Leagă [flori, cuvinte] 'mbină
strofe și le
[Cum în limba lui Firdusi]
[Cu]
Ca Firdusi cântărețul
În gazeli ce suspină
Dar nu plac rose roșii
Ca la Șiraz în grădină
Nici lumii cu ochii negri
Și cosița ebenină,
A mea numai e de marmur
Și ca spicul e blondină
Visătoare însă tristă
E a ei [] inimă
Lumei gândurilor mele
Și poveștilor regină
Bate'n porțile gândiri-mi
Cu mănua ei cea fină

Tactul degetelor sale
De cântări cadența i lină
[Tristă 'n ochii mei se vede]
Și în ochi privindu-mi... iartă
A iubirei mele rimă

Anger blond cu triste visuri
Cu o mân' așă de fină [o mănuișă]
Bați la porțile grădinii.
Ceri iertare... vină, vină.
Tactul degetelor tale
De cântări cadența-i lină
Rege-al gândurilor mele
Însă inimei regină
Prin imagini ale minți(-)mi
Tu te plimbi ca'n grădină
Numai tu 'i eșii ca acasă
Însă lumea mi-i streină.
Glasul meu se legă'n strofe [Limbă]
Și în rime se combină —
Cu Firdusi cântărețul
În gazeli el suspină —
Dacă mie trandafirul
Roș-închis n'o să mi convină
Nici femeile din Șiraz [Cu ochi negri]
Cu cosița ebenină ...
A mea scumpă ca de marmur
Și ca spicul e blondină.

.....două coloane ale aceleiași pagini, în care Eminescu stili-
zează, cu deosebite reluări, adaptarea unei poezii de grație exotică.

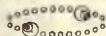
Vremea? I-o bănuiesc în perioada universitară, atunci când
Eminescu putea citi din cele unsprezece gazeli ale lui Fr. Rückert
și cunoscutul ciclu hafizian (1822) al contelui-poet August von Platen.

Opera de adevărată cunoaștere a liriceii lui Ibn Schereffah Abul
Kasem Mansur — *Firdusi* (Firdewsi) se datorește, în Germania, mai
întâi prea frumoaselor transpuneri ale lui Görres, *Heldenbuch von
Iran*, 1820), Fr. Rückert (*Firdosis Königsbuch Sage I-XIII* și I.
Mohl (*Das Schahname*, 1839); apoi traducerilor și prezentărilor lui
A. F. von Schak: *Heldensagen des Firdusi* (1851); *Epische Dich-
tungen Firdusi's* (1853); *Heldensagen des Firdusi, in deutscher*

Nachbildung nebst einer Einleitung über das iranische Epos (1865), fără a aminti de numeroasele istorii ale literaturii persane, dintre care una ştim cu certitudine că fusese cercetată de Eminescu ¹⁾: este aceea a lui Johannes Scheer, din *Allgemeine Geschichte der Literatur*, Stuttgart, 1869, în care despre Firdusi cuprind, apologetic, paginile 76—78.

Preferinţa pentru liricul oriental o confirmă nemijlocită şi spovedania lui Slavici: „Poezii săi favoriţi erau Omer, din care cita pasagii întregi pe de rost, Goethe, Shakespeare şi *Firdusi*“.²⁾ De-aici numai un pas şi până la sonetul postum cu Firdusi.

Augustin Z. N. Pop

Pentru viitoarele ediţii Eminescu

I.

Ilustrăm felul (nesatisfăcător: modificând şi amputând!) al lui I. Scurtu (vezi idem, Eminescu, *Scrieri politice şi literare* I 1905, 299) de a reedita articolele lui Eminescu, cu următorul necrolog pentru Costachi Negri, reprodus de noi aidoma din „Curierul de Iassi“ An. IX Nr. 108 de Vineri 1 Oct. 1876. Ca atâtea altele dintre articolele lui Eminescu, nici acesta nu e semnat.

L. M.

II.

Alaltăieri în 29 Septemvrie a încetat din viaţă unul din cei mai nobili bărbaţi ai Românilor — Constantin Negri. În vârstă ³⁾ de 64 ani şi bucurându-se de o deplină sănătate, o boală grabnică venită asupra-i în zilele din urmă, l'au răpit din mijlocul nostru. Constantin Negri reprezenta nu numai cel mai curat patriotism, şi caracterul cel mai desinteresat, dar şi o capacitate intelectuală extraordinară ⁴⁾, căreia-

¹⁾ I. Scurtu; *M. Eminescu, Scrieri politice şi literare*, Vol. I (1870—1877), Buc. 1905, p. 21.

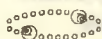
²⁾ „Făt-Frumos“, An. IV (1929), Nr. 3, p. 130.

³⁾ Întreg pasagiul: „În vârstă de... — din mijlocul nostru“ — lipseşte în ediţia Scurtu!

⁴⁾ Scurtu pumnulizează, scriind: *estraordinară!*

datorim, în bună parte, toate actele mari săvârșite în istoria modernă a Românilor. El a refuzat coroana domnească ce i se oferise în 1859 preferind de a rămâne un simplu cetățean, el a sprijinit până la urmă unirea țărilor, el ca reprezentant al României la Constantinopoli a făcut să se recunoască alegerea îndoită a lui Alecsandru Ioan; a pregătit secularizarea moșiilor monastirești și a înlăturat greutățile ce se ivise în urma acestui act. Retras de zece ani în viața privată, în orașelul Ocna, el ne da exemplul vieții celei mai modeste, deși; avea dreptul la onorile ¹⁾ cele mai mari. Însemnat ²⁾ ca om de literatură, ca și ca om de stat, nici un Român n'a fost reprezentat și venerat ca și dănsul și nici o pierdere nu atinge poporul nostru în mod așa de crud ca pierderea lui Constantin Negri.

M. Eminescu

Poetul grec G. Drosinis și M. Eminescu

Unul dintre cei mai de seamă poeți lirici ai Greciei moderne e Georgios Drosinis, născut la 1859. Între poeziile sale e una foarte frumoasă, publicată de autor în revista „Hestia”, nr. 728 din 10/22/XII/1899, și reprodusă în original și în traducere de helenistul A. Boltz în opera sa: *Hellenisch, die allgemeine Gelehrtensprache der Zukunft*, ed. 2-a, Leipzig, 1890.

Poezia lui Drosinis poartă titlul: 'Ισως („Poate”) și seamănă mult cu poezia *Der Stern* a lui Gottfried Keller și încă și mai mult cu *Steaua* lui Eminescu. Iată poezia lui Drosinis:

”ΙΣΩΣ.

I.

’Εκεῖ ’ς τὰ βάθη τοῦρανοῦ περγοβόλῃ ἐν’ ἀστέρι·

Μ’ ἂν εἶνε ἀστέρι ἀληθινὰ κανένας δὲν τὸ’ ἐξέρι.

Τὸ φῶς του γιὰ νάρθη ’ς τῇ γῇ καιροῦς καὶ χρόνια τρέχει·

Τὸ φῶς ποῦ εἶχε βλέπομε κι’ ὅχι τὸ φῶς ποῦ ἔχει.

”Ισως τ’ ἀστέρι ἐσβόσθηκεν, ἐσκόρπισεν, ἐχάθη,

Μὰ θὰ περάσουνε καιροὶ κ’ ἡ γῆ δὲν θὰ τὸ μάθῃ.

1) Probabil greșală de tipar, pentru: onorurile.

2) Fraza: „Însemnat ca om... — Constantin Negri” — lipsă la Scurtu!

II.

Ἀστέρι της ζωῆς μου εἶσὺ, σὲ βλέπω, σὲ γνωρίζω,
 Καὶ τῆς ἀγάπης σου τὸ φῶς 'ς τὴν ὄψι σου ἀντικρύζω.
 Κι' ὅμως ποῖος 'ξέρει ἂν μ' ἀγαπᾷς κι' αὐτὴ τὴν ἴδιαν ὥρα;
 Ἴσως σε βλέπω ὅτι ἤτουν πρὶν, δὲν βλέπω ὅ, τι εἶσαι τώρα.
 Ἴσως ἡ πρώτη ἀγάπη σου γιὰ πάντα εἶνε σβυσμένη,
 Καὶ μόνον τὸ παλῆθ' τῆς φῶς ἐμπρὸς μου ἀκόμα μένει.

În traducere:

POATE

Colo în adâncimile cerului sclipește o stea;
 Dar dacă într'adevăr e o stea, nimeni n'o știe.
 Lumina ei ca s'ajungă la pământ aleargă ani și veacuri;
 Noi vedem lumina ce-o avea și nu lumina ce-o are.
 Poate că steaua s'a stins, s'a spulberat, a dispărut,
 Dar vor trece veacuri și pământul n'o va afla.

II

Tu stea a vieții mele, pe tine te privesc, te recunosc,
 Și văd pe fața ta lumina dragostei tale.
 Și totuși cine știe dacă mă mai iubești în clipa aceasta?
 Poate că te văd cum erai mai înainte și nu te văd cum ești acum;
 Poate că iubirea ta de altădată s'a stins cu desăvârșire
 Și numai vechea ei lumină îmi mai stă acum dinainte.

Comparând acum fondul acestei poezii cu acela al poeziei lui Keller ¹⁾ și a lui Eminescu, găsim imediat că tustrele au acelaș subiect: comparația între lumina stelei dispă-ute și dragostea iubitei, care de asemenea nu mai există. Asemănarea aceasta însă nu se oprește aici, ci constă și'n alte idei și chiar și'n felul cum se succedă și locul pe care-l ocupă fiecare din ele în strofa respectivă. Redăm aici principalele asemănări între cele trei poezii:

G. KellerEminescuDrosinis

strofa I, vers 1 coresp. cu str. II, vers. 2, coresp. cu str. I, vers. 1

" " " 3-4 " " " I " 3-4, " " " " " 3

" II, " 1-2 " " " II, " 1, " " " " " 5

III, " 3-4, " " " " " 4

IV, " 1-2, " " " II, " 5

" " 3-4, " " " " " 6

Pe lângă aceste asemănări mai e de notat faptul că ultima strofă a fiecărei din aceste poezii conține ideea fundamentală: comparația iubirii dispărute cu steaua.

Din asemănările de mai sus se vede că între poezia lui Drosinis și cea a lui Eminescu există o mai mare asemănare decât între fiecare din ele și cea a lui Keller.

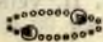
Aceeași asemănare găsim și'n privința formei.

Intr'adevăr, tustrele poeziile au ritmul iambic. Caracteristic însă e faptul că un vers al lui Drosinis este exact cât două versuri ale lui Eminescu, conținând același număr de silabe. În schimb, dacă din două versuri ale lui Drosinis facem patru, se obține o strofă, în care versul 2 rimează cu v. 4, iar v. 1 și v. 3 n'au rimă, întocmai ca la Keller. Iată acum primele două versuri din Drosinis sub formă de strofă, în comparație cu primele strofe din Keller și Eminescu:

a) 'Εχει 'ς τὰ βᾶθη τοῦρανοῦ (8 sil.)	a) Siehst du den Stern im fernsten Blau (8 s)
b) φεγγοβολᾷ ἐν ἄστερι (7 sil.)	b) Der sterbend ²⁾ fast erbleicht? (6 s)
c) Μ' ἄν εἶνε ἀστέρι ἀληθινά (8 sil.)	c) Sein ³⁾ Licht braucht eine Ewigkeit (8 s)
b) κανένας δὲν τὸ ἔφει. (7 sil.)	b) Bis es dein Aug' erreicht. (s 9)
a) La steaua care-a răsărit (8 sil.)	
b) E-o cale-atât de lungă, (7 sil.)	
a) Că mii de ani i-a trebuit (8 sil.)	
b) Luminii să ne-ajungă. (7 sil.)	

Dacă pe lângă asemănările acestea de fond și de formă mai ținem seamă și de faptul că Drosinis a studiat în Germania, ca și Eminescu, cea dintâi concluzie și cea mai probabilă e că poetul grec trebuie să fi fost tot așa de influențat de Keller ca și al nostru. Dacă însă ne gândim la încă și mai marea asemănare între poezia lui Drosinis și cea a lui Eminescu³⁾, e imposibil de înlăturat presupunerea că Eminescu l-a influențat pe Drosinis. Poezia lui Drosinis apare în 1889, adică în anul morții lui Eminescu; pe când *Steaua* a fost tipărită prima dată în „Convorbiri literare“ la 1 Decembrie 1886.

Th. Simenschy

¹⁾ Pentru textul lui Gottfried Keller cf. Buletin. „Mihai Eminescu“ An. III, 1932, 181.

²⁾ O variantă a lui G. Keller glăsuește; *sterbend*.

³⁾ De remarcat și faptul că v. 3-4 din strofa III-a din *Steaua*, care lipsește la G. Keller, se găsesc la Drosinis în str. I-a, v. 4.

Pumnuleană oficină de copiiști

Pasiunea lui Arune Pumnul pentru carte se vădește și'n faptul că-i pune pe învățăceii săi gimnaziști să copieze aproape toate numerele apărute din „Foaea pentru minte, inimoe și literoeturoe” care apărea la Brașov și va servi drept model pentru „Foaea Socie-
tății” de mai târziu.

Au lucrat elevii din clasele a 2-a până la a 8-a, studenții în teologie și chiar marele animator în persoană, întreaga vară a anului 1860, până în primăvara lui 1861, la această copiere a revistei! Copii păstrate, legate la un loc cu puține numere tipărite.

La copierea numerelor apărute în 1838 a lucrat și acel „I. Boteziat d'entr'a III c. g. 27/6 1860”, pe care-l vom găsi iscălit ca bibliotecar al bibliotecii gimnaziștilor pe un „Calendar pentru poporul Românesc pe anul 1845. Anul IV. Iașii. La Cantora foiei sâtesti. 1845.” În biblioteca gimnaziștilor este înregistrat: $\frac{1865}{12}$.

În pagina 1-a a legăturii notat: „legat și cu 12 stampe frum.” Iar dedesupt: „Nota bene: În $\frac{14}{6}$ 865 i s'a împrumutat d. coleg [ștersătura numelui] IV cl. gim. aceastoe carte cu toate 12 stampe, dar' dând-o îndoeroept, am aflat numai 8. Cele mai frumoase, (3) adecoe: portretul lui Steffann cel mare, al lui Vasile Voevod și al lui Bogdan Voevod, au scos amintitul studinte afaroe (rușine!!) voetoemând incoe și cartea pe lângoe aceea. — I. Botezat, bbltecaru. Cern. $\frac{5}{17}$ Iuniu 865.” Iar dedesupt altă iscălitură, se pare V. Mokranski(?). Când oare va fi fost Eminescu, privatistul, bibliotecar al acestei biblioteci ¹⁾, așa cum ne informează Ștefanelli? Desigur, cătră sfârșitul lui 1865, înainte de moartea lui Pumnul.

Dar revenim la copiiștii *Foii pentru minte*: Nicolaiu Căilanu, II cl. gimn. 1860. Alt număr îl copiază „Drogle Ioann, teolog IV”, evident viitorul cumnat al lui Eminescu.

Mai copiază: Eusebie Bodnărescul, II g.; Grigorowicz Ioan, studinte de'n II gimn. 1860; Mihail Iliutz, teolog, $\frac{7}{7}$ 1860; Demeter Gallin, teolog cl. I 1860; Iroftei Esian Iromonah și Cantor; Veniamin

¹⁾ Când? Cf. Leca Morariu în Bulet. „Mihai Eminescu” An. II 1931 pag. 56. — O. L.-M.

Jacota, teolog. — Volumul legat din anul I al *Foi* lui Bariț era înregistrat cu Nr. $\frac{1862}{84}$.

Anul următor al *Foi* (1839) e înregistrat $\frac{1862}{72}$, copiat fiind de următorii: Vasiliu Bumbac ¹⁾, VI cl. gimn.; Veronika Nikitowicz, 10/8 1860, care va mai copia și anii următori: Alesiu Cicalac, II gimn. cl. 1860; Emanuele Palieviciu alumn., care în alt loc iscălește: Emanuele Paliescu, teolog din anul I; Coca Nicolas, st. d. VI clasă anul 1860, 2 Iulie; M. Kalinowski, alumn episc. Cernăuți, Iunie 1860; Alesandru Plesca „teolog de'n anul al III, cu minoe propriee în 1/8 1860“; de sigur acelaș cu care se va întâlni mai târziu (1875) Eminescu, când aduce la Cernăuți broșura lui Kogălniceanu despre *Răpirea Bucovinei*. Mai copiază și: Prodanciuc N. st. cl. VIII, $\frac{12}{8}$ 1860; Eus. Popoviciu, teolog IV, Iuliu 1860; Leone Paliewicz, teolog în anul al III. 1860; Ioann Gramatovičiu, teolog din a. II; Ioann Marcu, teolog din an III 1860; Botediatu Vasoeiu, VII.

Anul al patrulea al *Foi* (1841), înregistrat în $\frac{1862}{74}$, copiat de: Teodosiu Iliuțiu de'n clasa VIII la $\frac{29}{6}$ 1860; Veronika Nikitowicz 1/7 1860; Kaimakan Nic. VIII cl. (care va dăruia și cărți bibliotecii gimnaziastilor); Alesiu Comoroșianu, st. d'en al 8lea clasă, scrisu miercuri în al 27lea Iunie 1860; Miletie Comoroșan din clasa VI, la $\frac{17}{5}$ Iulie 1860; Th Constantinovici Grecul, VIII gym.; Popescul Porfiriu, st. d. cl. VIII, abs. Sept. 1860, iar alte ori notează „1 ann al teolog. 860 Sept.“ (Va dăruia multe cărți bibliotecii); Procopoviciu Alesandru, $\frac{10}{7}$ 1860, teolog annului 1, 7 Oct. 1860; Giorgiu Bucșănescu, clasa VII, 8 Iulie 1860.

Numărul 38 al *Foi* lui Bariț (22 Sept. 1841) este „scris de Nicolaïu Eminovicu de'n cl. VII gimn. luhă 1860“. Ultima pagină

¹⁾ Deci viitorul poet Vasile Bumbac cf. Buletinul *Institutul de literatură*, fascic 9: Victor Morariu, *Vasile Bumbac (1837—1918)*... pag. 5: „Tot atunci (1857/58) îl aflăm în gazdă la Aron Pumnul, la care a locuit și în cl. VI-a și VII-a (1859—61).“ De altfel „încă de vârsta de 19 ani, deci pe la 1856, B. începuse să publice versuri în „*Foaia pentru minte*...“ (V. Morariu, *ibidem*). — O. L. M.

a acestui număr din revistă aduce nota: „scris de Arune Pumnul, profesortu de limba rumoenă $\frac{13}{7}$ 1860.”

Numărul următor al *Fon* (Nr. 39 de Dumineca 29 Sept. 1841) e iarăș copiat de Neculai Eminovici în Iuliu 1860, ultima pagină, și aici, e scrisă de Arune Pumnul la $\frac{27}{7}$ 1860.

Nr. 40 de Dumineca 5 Oct. 1841 e copiat în întregime de N. Eminovici 1).

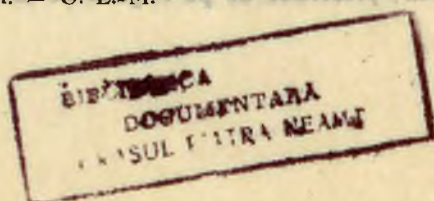
Numerele următoare sunt scrise de: Leon Gorjan VII 1860; Turcanovici Onisim 2) „scolar den clasa a IV gimnazială den Cernauti 15 Iuliu 1860”; Ilarion Gramatovici, VII; Horațiu Crasnopolscki, VII, 4 Iuliu 1860; Morij de Manovarda, VII, 1860; Georgi Mironovici, a VII clasoe gimnasialoe, $\frac{10}{7}$ 1860; Alfred Schubert, de la clasa VII, la 25 Iuniu 1860; Tit. Strutiński, st de 7 cl., 8 Iul. 1860.

Anul V (1842), cu signatura $\frac{1862}{75}$, copiat de: Sevescul Eumenie școlari de la al III cl. g.; Veronika Nikitowicz, 2/7 1860; Toenas Procopoviciu de'n clasa VII, $\frac{26}{6}$ 60; Dutkowski Stefan, IV cl. gim. 860; August Flașiu, învățăcel den IV cl. gimn. 1860; Iosef Flasch (uneori iscălit și el Flașiu) din IV clasu gimn. 1860; Ioann Hek, IV; Ioann Boteziat, „studinte de'ntr'a III clasă a gimnaztului de jos; în 13 Iulie 1860”; Alesandru Velehorschi teolog I; Petru Braha III; Broelioen Dumitru III; Gavriile Buliga III cl.; Giorgian Giorgiu III; Ioann Grigoroviciu III; Iacuboviciu N. III; Nistor Vorobchievici teolog de'n annul I în august 1860; Illasievici Giorgiu III; Emile Fllichmann III; Ivanovici Stefann III; Magior D. III; Nastasiu Laziar III; Const. Popoviciu III; Popoviciu Emanoil III.

Anul 1847 al *Fon*, cu signatura $\frac{1862}{80}$, îl copiază: Bulbuc Voesoelie sc. d. II cl. g. $\frac{26}{6}$ 1860; „scris $\frac{26}{6}$ de Ioann Bumbac de'n cl. II gim. 1860” (copiază 2 numere); Alesiu Cicalac II; Dann Ioann din clasa a 2 $\frac{26}{6}$ 1860; Filiewicz Const. II (uneori iscălește Filiescu C.); Nestoriu Gorecki II; Nicolai Gramatoviciu; Kodrad Grigorowicz II;

1) Tot atunci N. Eminovici va dăruî bibliotecii un *Calendariu*, cf. Leca Morariu în Bulet. „Mihai Eminescu” An. IV 1933 fascic. 11.

2) Mai târziu Onisim Turcan. — O. L. M.

„scris $\frac{10}{7}$ de Bumbac Iohann II cl. g. 1860“ (câteva pagini); Alesandru Plesca „teolog III ann scrisă în 24 Iuliū 1860“; Ioan Hnatiuk II; Văsili Iliuțiu II; Isopăscul D. II; N. Căilanu II; Diaconescu Leon II; Mandășevski Emilian II; „Bodnareskul Samson envoeffacell de'n a cincea clas. gimnasial, en 25 August 1860“ (copiază Nr. 37; luni 15 Sept. 1847 și 38 din 22 Sept. 1847; până în 30 Aug. 1860 a copiat 2 numere); Manea II; Eusebiu Nedelko II; Zbiera Const III scrie în 1861 $\frac{19}{4}$. Deci în April 1861 acești harnici „învățăcei“ gimnaziști mai copiau încă! Nikitoviciu Alesandru II cl. g. 1860 $\frac{8}{7}$ și Nr. următor îl scrie, tot atunci, Nikitoviciu Veronica 1860 $\frac{8}{7}$, trei pagini continuate iarăș de Alesandru N.!

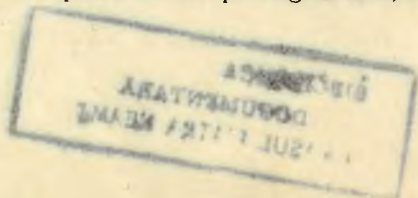
Foaia pe 1850, fără număr de înregistrare, copiată de T. Pătrașiu învățacel de'n clasa VIIa $\frac{17}{7}$ 1860, apoi de Ioan Smolinski, Preparator din întâile an 860. Restul anului lipsește, volumul fiind defect.

Anul 1854 din *Foaie*, cu numărul $\frac{1862}{114}$, nu mai e copiat ci în întregime tipărit.

Din această muncă de copisti a elevilor lui Pumnul se vedește entuziasmul pe care știuse să li-l însușe Arune Pumnul ca răspânditori ai culturii și naționalismului. Elevii își românizează și numele, iar mai mulți fac daruri de cărți și bani pentru biblioteca gimnaziștilor....

Așadar, din *Foaia* lui G. Bariț am putut descoperi până acum (în urma răvășirii bibliotecii „Societății pentru cultură“ prin invazia Scorpiei-roșii (unde se afla încadrată și biblioteca gimnaștilor lui Pumnul) numai următorii ani: 1838 (I), 1839 (II), 1841 (IV), 1842 (V), 1847 (X), 1850 (XIII) (mare parte lipsă!) și 1854 (XVII) în întregime tipărit.

Găsind, din întâmplare, și catalogul bibliotecii gimnaziștilor din casa lui Pumnul („Cunsemnăciunariul venitului, kieltuelelor și all avutului Bibliotecei învățaceilor români gimnasiali cernăuțienți.“) descoperim că numărul anilor copiați din *Foaia* lui Bariț era mai mare decât tomurile aflate. La pag. 146 și urm. la No. 72 din 1862 e înregistrată: „Foae pe'ntru minte, inimoe și literaturoe pe anul 1839, întocmitoe de Giorgiu Baritiu, Annul II. Braslov, tipoeitoe la Ioann Goett; prescrite de pe original de junimea studioasoe ruminoe de'n

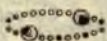

Cernauti în anul 1860. Cu cîrnisiala domnului profesor Arune Pumnul." La No. 73 anul 1840 (III); la No. 74, anul 1841 (IV); la No. 75, an. 1842 (V); la No. 76, an. 1843 (VI); la No. 77, an. 1844 (VII); la No. 78, an. 1845 (VIII); la No. 79, an. 1846 (IX); la No. 80, an. 1847 (X); la o. 81, an. 1848 (XI). Pînă aici toate cele 10 N-re din catalog, reprezentînd 10 ani de apariție ai *Foii* lui Bariț, sunt însoțite de aceeaș adnotare c'au fost copiate de „junimea studioasoe de'n Cernoetii". La No. 82 *Foia* înregistrată pe anii 1851, 1852, 1853 (XIV, XV și XVI) numai cu mențiunea că au fost dăruite „de domnul Profesor Arune Pumnul", deci erau tipărite. La No. 84 iarăș *Foia* pe anul 1838 (I), cu mențiunea „Prescrisoe de pe original de junimea stud. romînoe de'n Cernoetii la anul 1860: cu cîrnisiala d. prof. Arune Pumnul." La No. 85, *Foia* pe 1858 „sub redoeciunea lui Iacob Muroesîianul... ca și la No. 82 și cu mențiunea că e dată tot de A. Pumnul, deci tipărită. La fel sub No. 91, *Foia* pe 1855 și 1856 cumpărate de Pumnul cu 10 florini. La No. 93, *Foia* pe 1860, dată de Pumnul. La No. 114, *Foia* pe 1854, dată de Pumnul. Deci din vreo 19 ani, 11 ani copiați de „junimea studioasoe" iar restul dăruți sau cumpărați din fondul bibliotecii de cătră A. Pumnul. Din acești 19 ani ai *Foii* n'am găsit pînă acum decît 7 ani copiați și unul tipărit.

În acelaș registru — catalog (sau „Cunsemnăciunal" cum îi zice Pumnul) e și un capitol despre „Kieltueele bibliotecii" în diferiți ani, începînd cu 1858 pînă la 1870. La 1860 e notată cheltuiala pentru „Hărtie pentru „Foaea pentru minte", cum și pentru „Tipăritul Frunților coalelor pentru „Foaea pentru minte". Altă cheltuială: „Pentru foaea mintii carea Consthaninovicu de'n a VIII clasoe nu a scris'o ci a loesat'o la un preparand, dela carele a trebuit soe se roescumpere cu... 1 fl[orin].“ (p. 207). Altă cheltuială „Pe hirtiea cea mare la „Foaea pe'ntu minte" a poerintelui Iliescu [rectorul seminariului din Huși] (cumpoeratoe pr'en D. V. Burloe de'n clasa VIII)“ (p. 207). În sfîrșit „Pe legatul „Foi pentru minte" pe 15 tomî câte 50 cruceri... 7 fl. și 50 cr.“ sumă cheltuită în 1861.

Iarăși fapte cari vădesc caldul entuziasm stîrnit de marele Magistru printre învățăceii săi...

Aurel Vasiliu

Și iarăși autenticul Eminescu

Nouă răspântie în cristalizarea autenticului Eminescu: Ciclul de *studii* ale lui I. E. Torouțiu în „Convorbiri literare” 1941 Nr. 1 Nr. 11-12¹⁾. Precizări și directive temeinic susținute, progresând până la precizări ca acestea: „Ca orice lege, care nu se inspiră din realități, și cele lingvistice cu tendințe de unificare sau purificare, cad în desuetudine” (247); „Numai marii cugetători bântuși de furuni lăuntrice sdrobesc zăgăzuirile convenționale; scriitorii obicinuiți vor scrie cu pana tuturor regulilor; forma va fi corectă, banală²⁾, până dă în leșin, îngrijită din toate punctele de vedere ale gramaticii” (892); — și, cu privire la problema³⁾ dubletelor; „Această multiplă posibilitate de exprimare, nu este o scădere, ci o calitate a limbii” (113), fiindcă „tocmai varietatea formelor constituie bogăția și puterea de expresie a limbii (247). Etc., etc. ...

Ne previne întâi Torouțiu că marea ediție Goethe (1887—1912), în 143 volume, s'a realizat cu concursul a 67 colaboratori, tot unul și unul: „așadar exact un sfert de secol de efort colectiv” (101). La noi... *simpla* declarație a d-lui D. Caracostea: „Il iau pe garanția mea, dau eu toată garanția pentru d-l D. R. Mazilu, că va face o lucrare bună” (105) — a fost deajuns pentru ca d-l Mazilu să ne proslăvească cu acea ediție⁴⁾ „omagială” care..., „merită să fie ascunsă în pivniță ori să fie vândută ca maculatură, pentru a nu se mai perpetua, cu autoritate oficială, asemenea oribile mistificări” (672), căci, d. p., d-l Mazilu „l-a corectat pe poet, coborînd un înalt și consacrat principiu estetic-științific la nivel de școală primară” (1428)...

E apoi alt merit al lui I. E. Torouțiu că nu se mărginește la aceste... permanente infirmități, cu veșnicele lor șchiopătări, derivate din sterpe „autobalonări” (B. Munteanu 878) sau din „macrologia” 883 și 887) căreia noi⁵⁾ îi mai ziceam alitudine grozăvastă, iar, după

¹⁾ Nr.-ele 8—10 — până astăzi — ne-au rămas inaccesibile...

²⁾ Pentru banalitatea „corectitudinii” gramaticalești în domeniul graiului viu cf. Leca Morariu, *Graiul viu — corectiv stilistic* 1940.

³⁾ Atinsă nu odată și de noi, cf. „Făt-frumos” XI 1936, 291 și XII 1937, 162.

⁴⁾ Academia Română, *Studii și Cercetări* XLV: M. Eminescu, *Poezii și variante*, Ediție omagială alcătuită de D. R. Mazilu, București 1940.

⁵⁾ Leca Morariu, *Precizări* 1938, 8 (și idem, *Eminescu* 1940, 6).

altă lectură a volumului care „învederează” ⁶⁾ ne=arta cuvântului la D. Caracostea ⁷⁾, i-am zice pe șleau : neo=beția de cuvinte, —ci înfruntă bărbătește și păcatele unor corifei ca Maiorescu, Bogdan=Duică, Ibrăileanu, Iorga... : Mai ales „când aberațiile pornesc” de a Ibrăileanu, „trebuie combătute fără înconjur și fără nici o cruțare, pentru că autoritatea lor deschide nenumărate porți și poște” (524).

Așadar, concluziile formulate de Torouțiu rămân totatătea avertismente pentru editorii de oricând ai lui Eminescu. D. p. : față de Maiorescu, cu „faimoasa eroare” (375), care *predicativul*

— Iar tu *Hyperion* rămâi

Oriunde ai apune

(= tu tot *Hyperion* rămâi), — printr’un exces de virgulomanie, îl reduce la „nonsensul” de vocativ : Iar tu, *Hyperion*, rămâi (375) — suntem sesizați cu : „preocuparea exagerată a lui Maiorescu de ritmul mecanic al versului distruge ritmul sufleteș și plasticitatea ideii” (669) —și : „Maiorescu este profesor din creștet până’n tălpi, și încă profesor cu oarecare pedanterie și pronunțat spirit german în punctuarea textelor lui Eminescu. Virgule, pauze și cu deosebire punct-virgulă, acest puternic baraj la mijloc de vers, apoi două puncte, în sfârșit grija unei toalete exterioare tip=tip în locul nonșalanței sau chiar al unei voite neglijente de factură aristocratică așa cum se prezintă în eleganța=i interioară poezia lui Eminescu” (679). — Bogdan=Duică : „are scuza că reproduce, cu rare abateri, textele din *Conv. lit.*” (523) — și : „Înaintașul d-lui D. Caracostea care este G. Bogdan=Duică, mai sgârcit la vorbă ⁸⁾, în schimb mai darnic în substanță, a făcut un început de studiu despre limba lui Eminescu și spiritul ei...” (896). — Ibrăileanu : „Caracteristica dominantă a spiritului critic din ediția G. Ibrăileanu stăruie în *literarisarea și demoldovenisarea poetului*, cu vădită preocupare pentru unificarea limbii” (372) — și : „G. Ibrăileanu va veni să înfrângă necruțător și profesorul ex cathedra voința poetului și va cere să rimeze „sfinte=izvoare” cu „galbăn=clară” (pg. 29, ed. 1939) impunând astfel dominația gramaticii în locul ar=

⁶⁾ Diochetism (cf. Leca Morariu, *Cărturăria lui Ilie Eminovici* 1938, 14) și repetare molestă la D. Caracostea cf. Leca Morariu, *Precizări* 18 și I. E. Torouțiu în „*Conv. lit.*” 1941, 884.

⁷⁾ D. Caracostea, *Arta cuvântului la Eminescu* și... orice articol al d-lui Caracostea despre *Expresivitatea limbii românești*.

⁸⁾ „Macrologia”, neo=beția de cuvinte !...

moniei eminesciene. Asta însă nu mai e știință, ci pur și simplu anarhie" (524).

În sfârșit încă unul din pleiada rumpătorilor de țelină (deci nu din turma — mură'n gură) — Perpessicius⁹⁾: „Uimirea noastră-i nemărginită văzându-l pe d-l Perpessicius, primind stâlcirea locuțiunii *din frunze* (citește: din frunză!) *îți domnește*" (675).

Trecem peste „pseudoștiința din școala d-lui D. Caracostea" (884) — la... ceilați profitori cu împrumutul de înzestrare, cum le zicea altădată același I. E. Torouțiu... Isprava lui M. Dragomirescu — în afară de falsificarea *inmoaie*, în loc de *moaie* (1429): „În virgule Maiorescu a fost întrecut de M. Dragomirescu. Parcă a adunat un sac de purici și l-a turnat peste paginile imaculate. De potopul lor îți joacă ochii și începi a-i vedea și unde nu sunt... Oare de aceea se cere acum o catedră Eminescu?" (679). — Lovinescu (...o știu¹⁰⁾ și dela Ibrăileanu) „susține, pentru cine vrea să-l creadă pe cuvânt, că lucrează după *Convorbiri literare*, pe care însă nici nu le-a deschis" (683). — I. Pillat & Comp.: „Fără nici o atitudine personală, cei cari îl urmează orbiș pe G. Ibrăileanu, îl copiază cu emendări și amendări, mutilări îndrăznețe și condamnabile. Aceștia sunt: I. Pillat, Gr. Crețu și D. R. Mazilu" (682). Pentru mercantila ediție Pillat cf. și: „Pillat... nu și-a bătut capul cu ms. poetului, ci l-a reprodus doar pe G. Ibrăileanu" (523). — L. Blaga: „afirmă că-l utilizează pe I. Scurtu, constatăm însă că nu întocmai" (683). — Și iată-l și pe „arhineglijentul V. Demetrius" (527) „nerespectându-și cuvântul că reproduce ediția din 1883" (530). Etc...

Și firește o atât de conștiincioasă trudă ca aceasta a lui I. E. Torouțiu trebuia să fie încununată cu... *suprema* răsplată: Capitolul *Emendările noastre* (676—678).

Indicații de cari urmează să ținem seama: Pentru pluralul „Urechile ce-s prea *lung*" (522), pentru manierismul acestei „feminizări" (atestabil și la alți reprezentanți ai epocii: G. Sion, Maiorescu, N. Gane, I. Negruzzi) cf. Leca Morariu, *Cărturăria lui Ilie Eminovici* 1938, 10-13. — Pentru aspectul fonetic *ris* (525) cf. Bogdan-

⁹⁾ Pentru alte neisprăvenii ale ediției Perpessicius cf. Buletinul „Mihai Eminescu" An. X 1939, 21, 36 și 48 și artic. nostru *Regionalismul „rid" la Eminescu* în această fasciculă Bulet. „Mihai Eminescu".

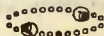
¹⁰⁾ Cf.: „d-l Lovinescu *controlează mai ales Convorbirile*, dar copiază pe Scurtu cu greșeli cu tot" Ibrăileanu apud Leca Morariu, *Creangă* 1940, 9.

Duică în această fascicula 20 a Buletinului „Mihai Eminescu“ și articolul nostru *Regionalismul „rid“ la Eminescu*, ibidem.

*

Și astfel, și L. E. Torouțu — fără luare pe garanția nimănui... — se constituie definitiv într'unul din acei cari ne-ar putea da cândva, în vreo 50¹¹⁾ de anișori, adevărata ediție Eminescu !...

Leca Morariu

Macedonschi-Eminescu

De unde vor fi pornit, însă, urile care au urcat înalta culme a infamiei din cunoscuta epigramă a lui Macedonschi ?

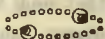
Eu cred că dela o notiță apărută în „*Timpul*“ din 21 Aprilie 1879 (Nr. 87), unde Eminescu era director.

„D-l Al. A. Macedonsky, fost director al prefecturii Silistra Nouă, în care calitate a comis *escrocheru* și *tașuri* în acte publice (*precum ne spunea o corespondență ce am publicat*), în loc de a fi trimis înaintea justiției pentru acele acte scandaloase, spre a-și lua pedeapsa meritată, printr'un decret, ce publică *Monitorul de azi*, vede cu mirare că e numit administrator al plășii Sulina din județul Tulcea.“

Un atac apăruse, așadar, în „*Timpul*“. Autoritatea administrativă acoperi gravitatea faptelor printr'o transformare simplă. „*Timpul*“ lui Eminescu, care (personal) poate nici n'a știut de afacere, atacă iarăși. Și iată-l pe Al. A. Macedonsky foarte indispus și viitor dușman al lui Eminescu !

N. B. — „Poate nici n'a știut“ ? Bătrânul academician Suțu, numismatul, mi-a povestit de curând cum, pentru o notiță insultătoare din „*Timpul*“, s'a dus la Eminescu acasă, cerându-i seamă : Eminescu nu știa nimic despre notița scrisă de un Basarabean oarecare !

G. Bogdan-Duică

¹¹⁾ Dată fiind notoria dezorientare (și Academică și universitară !) în activitatea adevărat-științifică, cifra (de 50 ani) nu poate fi exagerată...

Multe și mărunte ...

— **Un veridic bust — Eminescu.** — Pe care sculptorul prof. Ioan Cârdei îl realizează în proporțiile unei viziuni de artă, înainte de refugiu, când și fusese urgisit unui adăpost... de administrație, ferit acolo de cerul luceafărului sub care Cernăuții arătau doar lipsa de gust a *diformității* lui Hette, a fost regăsit în pivnița Palatului Mitropolitan, urgisit (!) de Ruși, care i-au distrus nasul și i-au profanat obrazul cu însemnări de murdărie drăcească.

Refăcut prin credința îndurerată a sculptorului-artist, bustul de cinstire va fi așezat în sala cea mare a „Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina”. Noi l-am dori, într-o copie de bronz, în inima Cernăuților între prietenia de umbră a teilor primăvărateci și a Românilor.

Aug. Z. N. Pop

*

Studii Cernăuțene. — Contribuțiile pe care, număr de număr le aduce în „Revista Bucovinei”, An. I (1942), pg. 34 (*Câteva colegi de-ai lui Eminescu la Cernăuți*), pg. 72 (*Biblioteca gimnaziștilor lui Ar. Pumnul*), d. Aurel Vasiliu, privind ființa lui Eminescu în Cernăuți, sunt dintre cele mai importante date pentru fixarea biografiei poetului la vârsta școlarității, în casa magistrului ardelean și între cărțile „gimnaziștilor”, care de-acum încep să fie cunoscute în temeiul de bibliotecă — și de unde se vor contura elementele primare ale culturii lui Eminescu, care ca *fixări* intelectuale sunt tot atât de temeinice, peccum este, sub raportul *stilului* filosofic, perioada vieno-berlineză. Cele dintâi înfiripări de stil ale „epigonului”, deasemenea, în casa Pumnului se vor așterne pe fețe de caiet, astăzi pierdute. *Casa* primelor poezii eminesciene va fi — de altfel — în curând *Muzeu*.

Ceeace rămâne dorit este ca A. Vasiliu să întrunească cercetările acestea prețioase — multe, inedite încă — într'un volum monografic sau să i se înlesnească editarea, fie și în condițiunile modeste ale vremii.

Acceași mențiune a așteptării pentru cele două studii comparatiste ale lui N. Tcaciuc-Albu, unul privind documentarea *Eminescu-Goethe* (pe cu totul alt plan decât improvizatul „esseu” al lui I. Sân-Giorgiu) și altul referind asupra împrumutului de tonalități din *cântecele* lui Heine, din care Eminescu deriva verbul *heintisind* [anterior: șerbănind (= Teodor Șerbănescu)].

Aug. Z. N. Pop

*

Forma „rid” la Eminescu. — De mult Simion Manguica observase (în „Foaia pentru minte” 1860, pag. 284) despre ținutul Făgetului, în Banat: „În acest ținut, de va răspunde cineva: *râd, râu, omorâ* în loc de *rid,riu, omori* cu *i*, apoi de acela se zice că-i Țigan și că vorbește țigănește.”

Ștefan Micle, Rector al Universității-Iași. — Raportul ministerial pe care Vodă a pus apostilul, primindu-l pe Ștefan Micle rector al Universității din Iași, are Nr-ul 11797 și data 3 Nov. 1867 („Telegr. român“ Sibiu, 1867 pag. 378.)

*

Pentru Eminescu la Sibiu (1868). — Întregindu-ne spusele din Buletin. „Mihai Eminescu“ An. IV 1933 pag. 6: *Loboncz* se chema din botez *Savu* și se numia „ospetariu“ („Foaia pentru minte“ 1854 pag. 180) Împreună cu Șaguna, Andrei Mureșan, Axente Sever etc., contribuia la un fond pentru tipărire de cărți în Brașov. Gh. Bogdan-Duică¹⁾

*

Regionalismul „rid“ la Eminescu. — Întâi, forma *rid* (= rîd) la Eminescu nu e numai chestiune de ortografie, cum crede d-l Iorgu Iordan, *Limba lui Eminescu* 1940, 10—12! Ci Eminescu, „pelerin în timp și în spațiu al întregului neam românesc dela Nistru pîn' la Tisa“ (S. Mehedinți cf. Leca Morariu, *Eminescu* 1940, 27), reproduce aida cutare formă din ținutul Făgetului bănățean (cum semnalează, chiar în această fasciculă a Buletinului „Mihai Eminescu“, Bogdan-Duică).

Eminescu o țintuește chiar și'n rimă:

S' asculte orice gură ce-ar vrea ca să mă rida,
Puteri să pue 'n brațul, ce-ar sta să mă ucidă...

(*Rugăciunea unui Dac* în „Convorbiri literare“.

An. XIII 1879—1880 Nr. 6 din 1 Sept. 1879, 242).

O seamă de ediții — prea puține — l-au și menținut întocmai pe acest *ridă*; adică: G. Bogdan-Duică, Mihail (sic: Mihai) Eminescu, *Poezii* 1924, 121; N. Iorga, *Poesiile lui Mihail* (sic) *Eminescu* I 1922, 104 și ed. a II-a 1931, 105; Const. Botez, Mihail (sic) Eminescu, *Poezii* Ed. a II-a, Craiova 94. Cele mai multe îl falsifică cu *răde*: d. p.: T. Maiorescu, Mihail (= Mihai) Eminescu, *Poezii*, București, Sococ (1897?) 34; I. Scurtu, M. Eminescu, *Poezii* 1908, 246; A. C. Cuza, Mihail (= Mihai) Eminescu, *Opere complete* 1914, 42; G. Ibrăileanu, M. Eminescu, *Poezii* 118; Eminescu, *Poezii* (Ed. Luna Bucureștilor 1939) 22; și chiar și Perpessiciu, M. Eminescu, *Poezii tipărite în timpul vieții* I 1939, 115.

*

¹⁾ Din eminescologia lui Gh. Bogdan-Duică, salvată (chiar și din ghiarele Scorpiei-roșii) în mapa redacției noastre.

Răboj. — Incompletă ediția D. Murărașu: M. Eminescu, *Scrieri politice*, Ed. a III-a *Casicii români „comentați”*... etc. — și de pe urma capriciilor: „Am lăsat la o parte pasajele lipsite de interes ideologic (230); „Sfârșitul articolului, lipsit de importanță ideologică, l-am lăsat la o parte” (233); „Am lăsat la o parte începutul articolului, neavând interes ideologic” (387)! Ca și când *interesant* sau *important* ar fi numai aspectul „ideologic”!... — Energice rezerve ale noastre față de opiniile d-lui H. Dj. Siruni în articolul (destul de impropriu și, mai ales, de îndrăzneț etichetat) *Opera lui Eminescu din Anul Anuar de cultură armeană*, București 1941. La pag. 356—357 degradarea: „nici în operele sale poetice nu se poate găsi tăria unei mari ¹⁾ iubiri” — și: „Sunt doar clipe trecătoare de amor, mai mult sau mai puțin durabile”! Nu! Cf.: Leca Morariu, *Eminescu la... Techirghiol* 22—25 și idem *Eminescu și Veronica Micle* 1939 *passim* și idem *Eminescu* 1940, 24. Iar la pag. 358, că’n politică, „ideile lui conservatoare... nu se pot îngheba într’o adevărată doctrină politică.”

★

Faimosul, bizantinul Andrei Vizanti și bizantinia noastră! — *Canalie liberată* ²⁾, pătând viața idealului, ultradevotatului bibliotecar ieșean Eminescu!

N. B.: Eminescu îl făcuse pe bibliotecarul, — și-a istovit cea mai generasă energie și aice, la Biblioteca Centrală Iași, dela 1-a Sept. 1874 (v. O. Minar, *Eminescu în fața justiției*, 81) cam 10 luni de zile, fiind numit la 1-a Iulie 1875 revizor școlar pentru Județele Iași și Vaslui și înlocuit fiind la bibliotecă cu Basarabeanul (nu Bucovineanul) D. Petrino, poetul.

Și deci, prin intrigile *liberalului* „profesor universitar” de limba și literatura română dela Iași, Andrei Vizanti și prin unealta D. Petrino, care nu putea uita usturimea unei anume critici a lui

¹⁾ Reținem însă și contradicția: „A cunoscut... durerea unei iubiri intense” (364)!

²⁾ Cf. Eminescu într’o scrisoare către Veronica Micle: „Canaia liberală a nimicit ideile ce mi le făuriseră despre viață!” (v. O. Minar, *Cum a iubit Eminescu*, Ed. a II-a, 52) — și:

Au de patrie, virtute, nu vorbește liberalul

De ai crede că viața-i e curată ca cristalul?

(*Scrisoarea III*).

Eminescu (articolul lui Emin. *O scriere critică* în „Albina” din Pesta 1870, Nr. 3-4, împotriva acelor *Puțme cuvinte despre coruperea limbii române în Bucovina*, Cernăuți 1869 ale lui Petrino ¹⁾), Eminescu e târît în fața tribunalului, acuzat c'ar deține cărți și mobilă din Biblioteca Centrală. Eminescu e — firește — achitat, iar calomniatorul Vizanti „ca președinte al comitetului teatral din Iași, delapidază fondul de rezervă al pensionarilor, fugind în America” (Minar, *Eminescu în fața justiției* 10).

Dar... pentru a confirma spusele lui Ion Paul (în chiar acest Buletin) despre moravurile bizantine ale politicii militante din România, faimosul Vizanti, improvizat la cutare catedră universitară și (ca și Al. Macedonski?) necinstit în chivernisirea banului public, ajunge (ca și Al. Macedonski?) să fie *reintegrat*! În „Curierul de Iassi” An. IX Nr. 45 de Vineri 23 Aprilie 1878, la rubrica *Noutăți*, pag. 3, coloana 1-a jos, cetim deci senzaționala știre:

Reintegrare. D. Andrei Vizanti, fost profesor de Literatura Română la Universitatea din Iași a fost chiămat de către Minister spre a reocupa această catedră

„Dreptul de-a ne mira l-am pierdut de mult în România” — va glăsuși Eminescu ²⁾ în „Timpul” (V) din 22 Iulie 1880.

Precum — ne lămuria anonimul K., arhiprețios (și arhiexploatat!) editor (= G. T. Kirileanu) al articolelor lui Eminescu *Icoane vechi și icoane nouă*, Vălenii-de-Munte, 1909, 7 — în „Timpul” (II) din 11 Dec. 1778, Eminescu ne servia portretul milogului „profesor universitar” (!) Vizanti.

*

Sarjă antiheliadistă? — Remarcabilă sarjă anti-heliadistă (?) în „Curierul de Iassi” An. IX Nr. 61 din 2 Iunie 1876, pag. 3 coloana 4: *Diverse*. — *Potcoave ortografice...* incheindu-se cu: „Bravo Curierul Bolgradului, ziar politiqu, quomerquial, agriquoil! Minte la el cât glas la pește.”

Leca Morariu

*

Note. — Ad pag. 365 din *Ani, Anuar de cultură armeană* 1941: Pentru devierea Eminovicenilor pela neamul armean cf. mai ales studiul d-lui Grigori Nandriș, *Familia Eminowicz in Polonia* în

¹⁾ Cf. I. Scurtu, M. Eminescu, *Scrieri politice și literare* 1905, 63.

²⁾ Cf. M. Eminescu, artic. *Reacțiunea*, vol. *Articole politice* 1910, 113

„Junimea literară“ An. XII 1923 pag. 86—90 și P. Tomaschek, *Cercetări noi referitoare la originea lui Mihai Eminescu*, Siret 1925. — Și deci, în Bujdeuca lui Creangă dela Iași (vezi Leca Morariu, *La Bujdeuca lui Creangă* în rev. „Făt-frumos“ An. XVI 1941 pag. 182) se află „năsipelnița (de lemn), pentru nisipul menit să usuce negreala (= cerneala), deci sugativa acelor vremuri, când d. p. Eminescu se scuza ¹⁾ înaintea Veronicăi Micle: *Te jenează că scriu numai pe-o pagina, Mimi? Zău dacă am două fire de nisip în casă și asta-i cauza. Până ce scriu a doua pagină, se usucă cea dintâi.*“

O. L.-M.

Cumpărăm Colecții vechi

fasciculele 1—10 din

Buletinul „Mihai Eminescu“

Administrația

Buletinului „Mihai Eminescu“

¹⁾ O. Minar, *Cum a iubit Eminescu* Ed. a II-a, (1912), 163.

CUPRINSUL:

	Articole	Pag.
<i>Leca Morariu</i>	Pentru adevăratele ediții Eminescu	1
<i>G. Bogdan-Duică</i>	Mai am un singur dor	5
<i>G. T. Kirileanu (și Ion Paul)</i>	Ion Paul despre Eminescu	7
<i>Aug. Z. N. Pop</i>	Trei note eminescene	15
<i>Leca Morariu</i>	Pentru viitoarele ediții Eminescu	19
<i>EMINESCU</i>	Necrolog p. C. Negri	19
<i>Th. Simenschy</i>	Poetul grec G. Drosinis și Eminescu	20
<i>Aviel Vasiliu</i>	Pumnuleană oficină de copişti	23
<i>Leca Morariu</i>	Si iarăși autenticul Eminescu	28
<i>G. Bogdan-Duică</i>	Macedonschi-Eminescu	31

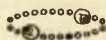
Multe și mărunte...

<i>Aug. Z. N. Pop</i>	Un veridic bust Eminescu 32; Studii Cernăuțene 32
<i>G. Bogdan-Duică</i>	Forma „rid“ la Eminescu 32; Ștefan Micle, Rector al Universității — Iași 33; Pentru Eminescu la Sibiu (1868) 33
<i>Leca Morariu</i>	Eminescu și „Arboroasa“ Bucovinei 14; Regionalismul „rid“ la Eminescu 33; Răboj 34; Faimosul, bizantinul Andrei Vizanti și bizantinia noastră! 34; Sarjă antifiliadistă (?) 35
<i>Octavia Lupu-Morariu</i> . .	Note 35

Clitori și adăugători ai noștri 6

Ilustrații

Mănuscris Eminescu fredonând, nemțește, fărăme din *Ultima dorință*...
Copertă și pag. 5

CONTINUT

1	1. Introducere
2	2. Scopul și obiectivele lucrării
3	3. Metodologia de cercetare
4	4. Rezultatele cercetării
5	5. Concluzii
6	6. Bibliografie
7	7. Anexa
8	8. Concluzii
9	9. Bibliografie
10	10. Anexa

11	11. Concluzii
12	12. Bibliografie
13	13. Anexa
14	14. Concluzii
15	15. Bibliografie
16	16. Anexa
17	17. Concluzii
18	18. Bibliografie
19	19. Anexa
20	20. Concluzii
21	21. Bibliografie
22	22. Anexa
23	23. Concluzii
24	24. Bibliografie
25	25. Anexa
26	26. Concluzii
27	27. Bibliografie
28	28. Anexa
29	29. Concluzii
30	30. Bibliografie
31	31. Anexa
32	32. Concluzii
33	33. Bibliografie
34	34. Anexa
35	35. Concluzii
36	36. Bibliografie
37	37. Anexa
38	38. Concluzii
39	39. Bibliografie
40	40. Anexa
41	41. Concluzii
42	42. Bibliografie
43	43. Anexa
44	44. Concluzii
45	45. Bibliografie
46	46. Anexa
47	47. Concluzii
48	48. Bibliografie
49	49. Anexa
50	50. Concluzii
51	51. Bibliografie
52	52. Anexa
53	53. Concluzii
54	54. Bibliografie
55	55. Anexa
56	56. Concluzii
57	57. Bibliografie
58	58. Anexa
59	59. Concluzii
60	60. Bibliografie
61	61. Anexa
62	62. Concluzii
63	63. Bibliografie
64	64. Anexa
65	65. Concluzii
66	66. Bibliografie
67	67. Anexa
68	68. Concluzii
69	69. Bibliografie
70	70. Anexa
71	71. Concluzii
72	72. Bibliografie
73	73. Anexa
74	74. Concluzii
75	75. Bibliografie
76	76. Anexa
77	77. Concluzii
78	78. Bibliografie
79	79. Anexa
80	80. Concluzii
81	81. Bibliografie
82	82. Anexa
83	83. Concluzii
84	84. Bibliografie
85	85. Anexa
86	86. Concluzii
87	87. Bibliografie
88	88. Anexa
89	89. Concluzii
90	90. Bibliografie
91	91. Anexa
92	92. Concluzii
93	93. Bibliografie
94	94. Anexa
95	95. Concluzii
96	96. Bibliografie
97	97. Anexa
98	98. Concluzii
99	99. Bibliografie
100	100. Anexa
101	101. Concluzii
102	102. Bibliografie
103	103. Anexa
104	104. Concluzii
105	105. Bibliografie
106	106. Anexa
107	107. Concluzii
108	108. Bibliografie
109	109. Anexa
110	110. Concluzii
111	111. Bibliografie
112	112. Anexa
113	113. Concluzii
114	114. Bibliografie
115	115. Anexa
116	116. Concluzii
117	117. Bibliografie
118	118. Anexa
119	119. Concluzii
120	120. Bibliografie
121	121. Anexa
122	122. Concluzii
123	123. Bibliografie
124	124. Anexa
125	125. Concluzii
126	126. Bibliografie
127	127. Anexa
128	128. Concluzii
129	129. Bibliografie
130	130. Anexa
131	131. Concluzii
132	132. Bibliografie
133	133. Anexa
134	134. Concluzii
135	135. Bibliografie
136	136. Anexa
137	137. Concluzii
138	138. Bibliografie
139	139. Anexa
140	140. Concluzii
141	141. Bibliografie
142	142. Anexa
143	143. Concluzii
144	144. Bibliografie
145	145. Anexa
146	146. Concluzii
147	147. Bibliografie
148	148. Anexa
149	149. Concluzii
150	150. Bibliografie
151	151. Anexa
152	152. Concluzii
153	153. Bibliografie
154	154. Anexa
155	155. Concluzii
156	156. Bibliografie
157	157. Anexa
158	158. Concluzii
159	159. Bibliografie
160	160. Anexa
161	161. Concluzii
162	162. Bibliografie
163	163. Anexa
164	164. Concluzii
165	165. Bibliografie
166	166. Anexa
167	167. Concluzii
168	168. Bibliografie
169	169. Anexa
170	170. Concluzii
171	171. Bibliografie
172	172. Anexa
173	173. Concluzii
174	174. Bibliografie
175	175. Anexa
176	176. Concluzii
177	177. Bibliografie
178	178. Anexa
179	179. Concluzii
180	180. Bibliografie
181	181. Anexa
182	182. Concluzii
183	183. Bibliografie
184	184. Anexa
185	185. Concluzii
186	186. Bibliografie
187	187. Anexa
188	188. Concluzii
189	189. Bibliografie
190	190. Anexa
191	191. Concluzii
192	192. Bibliografie
193	193. Anexa
194	194. Concluzii
195	195. Bibliografie
196	196. Anexa
197	197. Concluzii
198	198. Bibliografie
199	199. Anexa
200	200. Concluzii